

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра дошкільної педагогіки і психології

Магістерська робота

Тема: ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ
ПОЧУТТІВ
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ
МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виконала:

Матвієць Ольга Юріївна,
магістрантка спеціальності 012

Дошкільна освіта

ОПП Дошкільна освіта

Допущено до захисту

« » листопада 2023 р.

Науковий керівник: кандидат
педагогічних наук Заїка О.Я.

Завідувач кафедри Л.П. Загородня

Дата захисту: « » грудня 2023 р.

Оцінка _____

Підпис членів ЕК:

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
1.1. Загальна характеристика проблеми національного виховання дітей дошкільного віку.....	8
1.2. Засоби виховання національно-патріотичних почуттів дітей дошкільного віку.	12
1.3. Роль засобів музичної діяльності у вихованні національно - патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку.	17
Висновки до першого розділу	24
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
2.1. Визначення стану національної вихованості у дітей старшого дошкільного віку.	26
2.2 Система роботи з виховання національно-патріотичних почуттів дітей дошкільного віку засобами музичної діяльності.	41
2.3. Результати впровадження системи роботи з виховання національно - патріотичних почуттів дітей дошкільного віку засобами музичної діяльності.	58
Висновки до другого розділу	61
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	64
ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ	78

ВСТУП

Кожне нове покоління живе і розвивається в конкретному національному оточенні, де вплив державного устрою країни визначає особливості життя. З самого народження дитина взаємодіє із соціально-економічними умовами та національною специфікою, такою як побут, культура, народні звичаї та традиції. Вона успадковує від дорослих рідну мову, почуття приналежності та любові до духовності свого народу, поступово адаптуючись до встановлених морально-правових норм. Це формує у неї особливі риси національної психології, відомої як ментальність, яка стає основою для виховання громадянина-патріота.

Громадянська позиція свідомого українця повинна включати активне відстоювання традицій, характерних для нашого менталітету: любов до рідної землі, товарицькість, розумна достатність, цінність родинного життя, духовність у повсякденному бутті та повага до людей.

Проблема патріотичного виховання існує давно, і для її вирішення важливим є відродження національної культури, основою якої є усталені народні традиції та звичаї, сформовані протягом всієї історії культурного розвитку.

Кожна нація, а також кожен народ чи соціальна група мають свої власні звичаї та традиції, які склалися протягом багатьох століть і відзначені випробуванням часу. Звичаї народу стають визначальними рисами, які дозволяють розпізнати народ як в сучасному, так і в історичному контексті. Традиції представляють собою неписані правила, за якими керуються як в щоденних, так і в національних справах. Це ті стійкі елементи, що об'єднують окремих людей в єдиний народ і формують єдність нації.

На сучасному етапі модернізації сучасної системи дошкільної освіти, відповідно законів України «Про освіту» (2017), «Про дошкільну освіту» (2001, зі змінами), «Конвенції про права дитини» (1989 р.), «Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку» (2020 р.), Концепції «Нова українська

школа (2016), нової редакції «Базового компонента дошкільної освіти» (2021) одним із пріоритетних напрямів освітнього процесу в закладах дошкільної освіти є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля. Концепція дошкільного виховання в Україні (1993), сповідуючи історичний підхід до патріотичного виховання дітей дошкільного віку, актуалізує його народознавчі, українознавчі напрями.

Державним стандартом дошкільної освіти є Базовий компонент, який визначає державні вимоги до рівня освіченості й вихованості дітей дошкільного віку і зокрема до національно-патріотичної компетентності дитини.

У Базовому компоненті визначено однією з цінностей дошкільної освіти в збереженні традицій національного досвіду сімейного та суспільного виховання для збагачення культурного потенціалу взаємодії між поколіннями. Означено і вимоги до емоційно-ціннісного ставлення дитини до національних культурних цінностей свого народу та інших культур, зацікавленості культурою українського народу, його історичним минулим, мовою, звичаями, традиціями та вимоги до сформованості знань про місце кожної людини в соціальному середовищі; уявлення про себе як члена громади, суспільства; уявлення про свою сім'ю, родину, рід, рідну домівку, заклад дошкільної освіти, Батьківщину; про державні і національні символи України, звичаї, традиції сім'ї та українського народу [2].

Важливо відзначити, що питання виховання національно-патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку вивчається не вперше і стало предметом досліджень науковців на протязі багатьох століть. Багато вітчизняних та зарубіжних педагогів та психологів присвячували свої роботи аналізу та розробці методик виховання патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку.

У той же час важливо зазначити, що на сьогодні відсутня цілісна наукова концепція формування громадянина-патріота України в сучасних умовах. Це створює певні труднощі для педагогів-практиків, які стикаються з численними невирішеними питаннями. Проблема патріотичного виховання дошкільників не отримала відповідного висвітлення у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях. Багато авторів підкреслюють важливість патріотичного виховання дітей, але не пропонують систематичної роботи в цьому напрямі.

Серед особливостей досліджень, пов'язаних із вихованням патріотизму у дітей, є факт, що звертаються лише до окремих аспектів цієї проблеми. Наприклад, в роботах Т. Доронової видно ідеї патріотичного виховання, але поняття «виховання патріотизму» не використовується. В дослідженні С. Ніколаєвої патріотичне виховання розглядається в контексті екологічного виховання. Інші автори, такі як Т. Комарова, Т. Ротанова, В. Логінов, Т. Бабаєва, Н. Ноткіна, О. Князєв, Л. Ніконова, Е. Корнеєва та інші, зосереджують увагу на залученні дітей до культурної спадщини свого народу. Різні аспекти цієї проблеми в музичній діяльності у дошкільних навчальних закладах досліджені в працях М. Качур, Н. Саєнко, С. Оришко, К. Чорна, І. Єнгалічева та інших.

Неоціненну роль в патріотичному вихованні несе у собі музика, як найближче і зрозуміле дітям дошкільного віку мистецтво. Безсумнівно, музика пробуджує любов до життя, до Батьківщини, до всього, що оточує дитину.

Проблема патріотичного виховання має комплексний характер і недостатньо ґрунтовно вивчена, а значення музичної діяльності в реалізації цих завдань не знайшла повного відображення у психолого-педагогічній теорії і навчально-методичній практиці. Це свідчить про необхідність розробки впровадження дієвих форм, методів і прийомів патріотичного виховання дітей засобами музичної діяльності, які б відповідали вимогам сьогодення.

Така актуальність проблеми зумовила вибір теми роботи: «Виховання патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку засобами музичної діяльності».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та практично дослідити систему роботи з виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності.

Об'єкт дослідження: процес виховання національно-патріотичних почуттів в дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: система роботи з виховання патріотичних почуттів в дітей старшого дошкільного віку засобами музичної діяльності.

Завдання дослідження:

1. Охарактеризувати національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку як психолого-педагогічну проблему.
2. Виявити критерії, показники та охарактеризувати рівні розвитку національно-патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку.
3. Розробити систему роботи з виховання патріотичних почуттів в дітей старшого дошкільного віку засобами музичної діяльності та перевірити її ефективність.
4. Розробити методичні рекомендації вихователям щодо виховання національно-патріотичних почуттів в процесі музичної діяльності.

Гіпотеза дослідження виховання національно-патріотичних почуттів в дітей старшого дошкільного віку буде більш ефективним, якщо розробити й апробувати систему роботи з використанням засобів музичної діяльності з урахуванням таких умов:

- використання музичного матеріалу народознавчої спрямованості в різних формах роботи з дітьми;
- використання в процесі музичної діяльності народознавчого музичного матеріалу;
- створення відповідного музично-ігрового розвивального середовища.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури, узагальнення та обґрунтування основних понять дослідження; емпіричні – педагогічний експеримент, спостереження, бесіди, анкетування, які допомогли дослідити ефективність і результативність експериментальної роботи; статистичні – кількісний і якісний аналіз отриманих результатів дослідження.

З метою виявлення загального рівня сформованості патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку та перевірки ефективності формуючого впливу системи роботи засобами музичної діяльності нами були опрацьовані такі **методики** її діагностики: методика «Незакінчені речення» (І.М. Біла); методика понятійного словника (Л.Шкрєбтієнко); методика творчих завдань (Л.Шкрєбтієнко); модифікована методика М.Шилової, методика ситуації вільного вибору (Л.Кукуєвої), методика індивідуальної бесіди (С. Матвієнко).

База дослідження. Експериментальне дослідження було проведено на базі Кременчуцького закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 00 Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області.

Теоретичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні та з'ясуванні особливостей виховання національно-патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами музичної діяльності.

Практичне значення дослідження полягає у впровадженні в освітній процес Кременчуцького ЗДО № 00 системи роботи з виховання патріотичних почуттів в музичній діяльності з дітьми старшого дошкільного віку, які можна використовувати здобувачами освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта під час педагогічної практики, педагогами закладів дошкільної освіти з метою виховання національно-патріотичних почуттів старших дошкільників.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати кваліфікаційної роботи доповідались та обговорювались на

науково-практичній конференції у Кременчуцькому центрі професійного розвитку педагогічних працівників.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Загальна характеристика проблеми національного виховання дітей дошкільного віку

Сучасна орієнтація на розвиток успішних націй та держав виокремлює глобальну проблему людського потенціалу, що ґрунтується на національній самореалізації поколінь та їхньому культурно-інтелектуальному відтворенні.

Суверенній Україні потрібні громадяни, які мають глибоко усвідомлену життєву позицію, спрямовані на патріотизм і водночас відзначаються толерантністю та повагою до інших людей, їхніх національних культур і держав. Виховання такої генерації українців можливе лише за умови взаємодії сучасної системи навчання та виховання на основі української етнопедагогіки, а також реалізації завдань національно-патріотичного виховання молодого покоління. Здійснення ідеї державності безпосередньо пов'язане із дієвою державницькою позицією кожного громадянина. Тому найважливішим завданням суспільства залишається та буде виховання поколінь гуманістів і патріотів, для яких єдність особистих та національно-державних інтересів є найвищим ідеалом.

З проголошенням незалежності України, сформувалася тенденція щодо демократизації та модернізації суспільства з орієнтацією на гуманістичний вектор розвитку підростаючого покоління. Тема патріотичного виховання дітей увійшла до переліку нагальних питань, що потребують залучення до участі в освітньому процесі достатньої кількості фахівців.

Ідеї патріотичного та громадянського виховання надзвичайно актуальні в даний час, особливо в умовах повномасштабного вторгнення держави-агресора в Україну, розвитку сучасного суспільства, коли констатуються прояви бездуховності, аморальності, неприйняття рідної культури, Батьківщини, потреби у міжкультурному спілкуванні, збереженні та розвитку

національної культури та мови, відродження народних традицій, що у свою чергу призводить до втрати цілих поколінь людей, відірваних від понять «Батьківщина» та «патріотизм». Тому питання виховання патріотизму підростаючого покоління в системі освіти є пріоритетними.

У Конституції України, Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави», «Концепції патріотичного виховання учнівської молоді», Національній доктрині розвитку освіти України, Указу Президента України «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян» та інших нормативно-правових документах визначено, що відродження суспільства України, його розвиток значною мірою залежить від громадянської позиції його членів. До вирішальних чинників розв'язання цих завдань слід віднести розвиток національно-патріотичних почуттів у дітей на різних вікових етапах.

Патріотичне виховання, будучи складовою загального виховного процесу, є систематичною та цілеспрямованою діяльністю щодо формування у громадян високої патріотичної свідомості, почуття вірності своїй Батьківщині.

Процес спеціального вивчення виховання національно-патріотичних почуттів розкривався в дослідженнях багатьох вчених і дослідників. Сьогодні багато авторів прямо і опосередковано розглядають визначення сутності таких понять, як «патріотична свідомість», «любов до Батьківщини» в контексті дослідження патріотичного виховання. Учені довели, що діти можуть не просто репродуктивно засвоювати суспільно-історичний досвід, а й самостійно здобувати, узагальнювати, систематизувати, відтворювати, проживати отримані знання національно-патріотичного спрямування.

Так, А. Алексюк розглядає патріотичне виховання, як «дієве ставлення особистості до формування власного духовного багатства, добропорядності, свідомої громадянськості» [1, с. 374].

І. Бех стверджує, що враховуючи вікові особистісні новоутворення дитини, процес патріотичного виховання розпочинається з першого року її життя та навчання [3, с. 271].

Наголошуючи на важливості формування почуття любові до рідної країни, К. Ушинський писав: «Є лише одна загальна для всіх природжена схильність, на яку завжди може розраховувати виховання – це те, що ми звемо народність».

На думку сучасного дослідника М. Качур, патріотичне виховання належить до пріоритетних напрямів національної системи виховання й передбачає формування патріотичних почуттів, любові до свого народу, глибокого розуміння громадянського обов'язку, готовності відстоювати державні інтереси. До засобів патріотичного виховання автор відносить: рідну мову, вітчизняну історію, українську літературу, усну народну творчість, музичне мистецтво, рідну природу, культурно-духовну спадщину [25, с. 2].

Дослідження цієї проблематики здійснено у фундаментальних працях видатних філософів, таких як В. Бичко, О. Забужко, І. Надольний, І. Стогній, В. Шинкарук та інші. Психологічний аспект патріотизму розглянуто в наукових працях сучасних психологів, зокрема І. Бех, А. Богуш, М. Боришевський, В. Котирло. Формування військового патріотизму в певній мірі вивчене в роботах А. Абрамова, В. Баранівського, В. Лутовінова, В. Стасюка, Ю. Красильника.

У всіх вказаних наукових працях та публіцистичних статтях автори дотримуються єдиної думки: патріотизм передбачає, перш за все, любов до батьківщини та активну діяльність на її користь. Ці погляди збігаються із визначенням одного з найавторитетніших енциклопедичних видань, Larousse, яке стверджує, що патріотизм – це любов до вітчизни, до країни, міста, місця народження, до спільноти людей, об'єднаних культурними взаємозв'язками та прагненнями захищати свої цінності.

Науковець С.В. Слукін розглядає почуття любові та віри як загальні універсали у контексті патріотизму та духовності особистості в цілому, наголошуючи, що свідомий патріотизм передбачає усвідомлення та оцінку ідеалів, а також логічне осмислення любові.

О.М. Лещенко вказує на необхідність враховувати у понятті патріотизму такі складові, як шанування території народження та місця проживання як батьківщини, любов і турбота про цю територію, повага до місцевих традицій, відданість цьому місцю протягом усього життя. Залежно від інтелектуального розвитку і глибини самосвідомості, межі батьківщини можуть розширюватись від власного будинку до охоплення всієї країни.

За думкою А. Вирщикова і Г. Табатадзе, громадянський патріотизм базується на цінностях свободи, рівноправ'я, почуття причетності до суспільних проблем і держави, а також на громадянській моралі, такій як гордість за власний будинок, двір, сусіда, спортивну команду, місто та регіон. В.С.Мухіна наголошує, що основним принципом нового українського патріотизму повинен бути принцип: "Україна – держава для всіх громадян", а український громадянин, отримавши цей статус, повинен усвідомлювати свої обов'язки. Таким чином, сучасний український патріотизм має бути розгляданий не лише як вияв любові до рідної мови чи культурних цінностей, але й як мислення, що виявляє повагу до країни і любов до власної батьківщини.

Сьогодні педагоги дошкільних закладів розуміють, що виховання свідомого громадянина і патріота передбачає формування у дитини комплексу знань і навичок, особистісних якостей і рис характеру. Це включає у себе повагу до батьків, родинних традицій і історії свого народу, усвідомлення своєї належності до нього як його представника та спадкоємця. Крім того, це охоплює працьовитість, високу художньо-естетичну культуру, патріотичну самосвідомість і громадянську відповідальність, готовність працювати для розвитку Батьківщини та захисту її інтересів. Важливими

аспектами є повага до Конституції, законів України та володіння державною мовою.

Зрозуміло, що у дитини дошкільного віку не можуть повністю сформуватися всі ці якості. Однак створення фундаменту на цьому етапі є важливим кроком для подальшого виховання громадянина-патріота, враховуючи всі переваги, які забезпечує дошкільний вік для ефективного виховного процесу.

1.2. Засоби виховання національно-патріотичних почуттів дітей дошкільного віку

Період дошкільного віку, за своїми психологічними характеристиками, найбільш сприятливий для виховання патріотизму. Дорослий для дитини стає прикладом у поведінці та діяльності, джерелом інформації, партнером і порадиником, чому сприяють такі якості дошкільника, як довіра дорослому, здатність до наслідування, емоційна чутливість, щирість почуттів.

Значення дошкільного вікового періоду в житті людини важко переоцінити. Це вік найбільш стрімкого фізичного і психічного розвитку дитини, початкового становлення якостей і властивостей, які формують її особистість.

На значенні дошкільного дитинства в становленні особистості особливий акцент роблять сучасні науковці. Зокрема О. Кононко визначає цей період як час закладання її ціннісного фундаменту, формування первинних світоглядних уявлень.

Для патріотичного виховання важливо правильно визначити віковий етап, на якому стає можливим активне формування у дітей патріотичних почуттів. Найсприятливішим для початку систематичного патріотичного виховання є середній та старший дошкільний вік, коли особливо активізується інтерес дитини до соціального світу, суспільних явищ.

На думку Н. Міщенко, вже «з перших днів свого життя діти вбирають той національний і соціальний дух, який формує в них типові особистісні

риси і якості, властиві своєму, а не іншому народові». Очевидно, лише таким шляхом можливе долучення наступних поколінь українців до культурних традицій народу.

Говорячи про принципи і напрями дошкільного виховання, І. Бех наголошує на необхідності дотримання принципу національної спрямованості, який передбачає формування в дітей самосвідомості, виховання любові до рідної землі, свого народу, шанобливого ставлення до його культури.

Реалізація програми національного виховання у закладах дошкільної освіти вимагає врахування вікових особливостей дітей дошкільного віку.

В Базовому компоненті та державних програмах «Дитина», «Українське дошкілля», «Я у світі», «Впевнений старт» та інші окреслено завдання ознайомлення дітей з явищами суспільного життя за напрямками, зміст яких поглиблюється у кожній наступній віковій групі.

Вже у молодшій групі діти мають знати назву рідного міста (села), а в середній повинні мати певні уявлення про Батьківщину – місце, де людина народилась і живе, де народились і живуть її батьки. Вона така ж рідна для людини, як її батьки, тому й називається Батьківщиною, а наша Батьківщина – Україна.

В наступних вікових періодах діти розширюють свої знання, вони повинні знати, що люди, які мають спільну батьківщину, – це народ, а ті, що народилися і живуть в Україні – український народ. У народі з роду в рід передаються мова, пісні, повага до старших, любов до дітей і рідного дому. Вимоги програм передбачають формування у дітей уявлень про історію рідного міста (села), походження його назви і назв вулиць, географічні та історичні пам'ятки рідного краю.

Знання, враження, пережиті у дитинстві, залишаються з людиною протягом усього життя. То ж у вихованні патріотичних почуттів дітей дошкільного віку використовується цілий комплекс засобів, які базуються на

їх інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним.

Патріотизм як моральна якість має інтегральний зміст. З огляду на це в освітній діяльності слід поєднувати ознайомлення дітей з явищами суспільного життя, національними, державними святами, народознавство, засоби мистецтва, практичну діяльність дітей (праця, спостереження, ігри, творча діяльність тощо).

Використання різних засобів виховання національно-патріотичних почуттів спрямовуються на:

- формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід;
- краєзнавство;
- ознайомлення з явищами суспільного життя;
- формування знань про історію держави, державні символи;
- ознайомлення з традиціями і культурою свого народу;
- формування знань про людство.

Важливим засобом патріотичного виховання є народознавство – вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу. Дошкільників ознайомлюють з культурними і матеріальними цінностями родини і народу, пояснюють зв'язок людини з минулими і майбутніми поколіннями, виховують розуміння смислу життя, інтерес до родинних і народних традицій.

Значну роль у вихованні дітей, як один з засобів патріотичного виховання, відіграють народні традиції – досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки, що склалися історично і передаються з покоління в покоління (шанувати старших, піклуватися про дітей, відзначати пам'ятні дати тощо). З традиціями тісно пов'язані народні звичаї – усталені правила поведінки, які стали звичними, визнаними, необхідними; форми виявлення народних традицій (ввічливість, гостинність, дружелюбність тощо).

Прилучаючись до народознавства, діти поступово утверджуватимуться у думці, що кожен народ, у тому числі й український, має звичаї, які є

спільними для всіх людей. Пізнаючи традиції, народну мудрість, народну творчість (пісні, казки, прислів'я, приказки, ігри, загадки тощо), розширюючи уявлення про народні промисли (вишивка, петриківський розпис, яворівська іграшка), вони поступово отримують більш-менш цілісне уявлення про втілену в художній і предметній творчості своєрідність українського народу.

Водночас у дітей розширюються знання про характерні для рідного краю професії людей, про конкретних їх представників. При цьому вихователь повинен не стільки піклуватися про збагачення знань, скільки про їх творче засвоєння, розвиток почуттів дітей. У дошкільному віці вони залюбки беруть участь у народних святах і обрядах, пізнаючи їх зміст, розвиваючи художні здібності, навички колективної взаємодії.

О.Вишневський у процесі становлення національного самоусвідомлення виділяє три етапи. І першим з них він називає етап раннього (дошкільного) етнічно-територіального самоусвідомлення (етнізація). У цей період, на думку вченого, закладається основа патріотизму, формується процес становлення першооснов національної самосвідомості.

Згідно з теорією О. Вишневського, саме під час першого етапу відбувається усвідомлення дитиною своєї етнічної приналежності. Уже з перших днів життя дитина формується під впливом материнської мови, колискової пісні, бабусиної казки. Підростаючи, вона бере участь у народних святах і обрядах, засвоює народні пісні, залучається до процесу народної творчості тощо.

На думку науковця, діти дошкільного віку є активними учасниками народних життєвих дійства (коляда, віншування, гаївки, писанки, вертеп тощо), а традиції, звичаї та обряди мають глибокий вплив на виховання, і не тільки національне, оскільки вони завжди підтримуються силою громадської думки і періодично повторюються. У сім'ї і дитячому садку діти засвоюють шанобливе ставлення до видатних українських історичних і культурних діячів, повагу до ідеалів, за які вони боролися, беруть участь у вшануванні

їхньої пам'яті. У ранньому віці також формується культ рідного дому, сім'ї, рідного села, культ предків, дитина знайомиться з національними та етнічними символами. [15, с. 22, 28, 34].

Науковці стверджують, що людське життя складається з певних періодів, кожний з яких призначений для сприйняття певного роду інформації, створює сприятливі умови для дії певних чинників психологічного, соціального та емоційного впливу.

У силу того, що для дитини дошкільного віку характерна стадія казково-міфологічного ставлення до етнічного світу, сприйняття нею себе в етнічному світі формується через казково-таємничі образи, що представлені в міфах, казках, легендах, народних іграх, які є результативними засобами виховання національно-патріотичних почуттів у дітей. У процесі прилучення до народної мудрості вона пізнає і переживає всі вчинки разом з літературними героями, з якими свідомо ідентифікує себе. То ж формування у дітей дошкільного віку етнічної самосвідомості будується переважно на основі казково-міфологічних уявлень про світ.

Головне завдання педагога-дошкільника – не запізнитися, не пропустити той момент, коли виховні зусилля будуть мати найкращий ефект, коли робота, проведена педагогом, дасть високий результат. Відтак, дошкільний вік у житті дитини є саме тим періодом, коли слід розпочинати виховання в неї елементів національної самосвідомості та національно-патріотичних почуттів.

Отже, національно-патріотичні почуття – важлива частина психічного, духовного життя дитини старшого дошкільного віку на етапі дошкільного дитинства. А педагогічний вплив різних засобів на їх виховання є необхідною структурною частиною всього освітнього процесу.

1.3. Роль засобів музичної діяльності у вихованні національно-патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку

Дошкільний вік у житті дитини є саме тим періодом, коли слід розпочинати формування в неї елементів національної свідомості.

Музика завжди претендувала на особливу роль в суспільстві. Музичне мистецтво є одним із засобів як естетичного, так і морального, національно-патріотичного патріотичного виховання. Використання музики як засобу всебічного розвитку дитини, передбачає ознайомлення з музичними творами, доступними для дитячого сприйняття.

Музична діяльність є самим цікавим та улюбленим видом діяльності дітей старшого дошкільного віку. Вона дозволяє дитині відображувати свої враження про оточуючий світ і своє відношення до нього, підвищує інтерес до різних видів художньо-творчої дії. У процесі музичної діяльності збагачується чуттєвий досвід, розвивається уява, здатність естетичного сприймання, художній смак, музичний слух, позитивні якості дитячої особистості, формується емоційно-чуттєва сфера.

Використання закономірностей впливу музичного мистецтва на виховання національно-патріотичних почуттів старших дошкільників спрямовує їх сприйняття до усвідомлення художньо-естетичної образності музичних творів, формує асоціативний фон сприймання, збагачуючи життєві інтереси художніми емоціями.

Музична діяльність – це специфічне образне пізнання дійсності. А навчання музичній діяльності сприяє формуванню таких розумових операцій, як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення. Заняття різними видами музичної діяльності розвивають дитину в цілому, прилучають її до найголовнішого – процесу виховання національно-патріотичних почуттів.

Але без систематичної роботи з реалізації поставлених завдань не можна досягти позитивного результату. В арсеналі музичної діяльності немало засобів, які здатні реалізувати завдання національно-патріотичного виховання старших дошкільників в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Особливе місце у вихованні патріотичних почуттів дошкільників посідає український фольклор, який зберіг накопичений багатовіковим досвідом українського народу його звичаї, традиції, обряди. Саме музичне мистецтво

передає культуру, менталітет українського народу, ставлення до батьків, старших людей, родини, рідної землі, Батьківщини, природи, розповідає про минуле та сьогодення українського народу.

Патріотизм починає формуватися вже у дошкільному віці і має носити комплексний, системний характер, проходить всі види діяльності дітей дошкільного віку, здійснюватися в інтеграції всіх освітніх областей. Своєрідність музичної діяльності виявляється у тісному взаємозв'язку з іншими видами діяльності через проникнення в них та їх реалізацію. А. М. Богуш вказує на те, що в роботі з дошкільниками необхідно широко використовувати народний фольклор під час різних видів діяльності дітей дошкільного віку [7, с. 205].

Основи патріотичного виховання закладені в українському фольклорі, народній музиці. Використання в освітньому процесі народної творчості є важливою складовою, яка сприятиме формуванню освіченості, стане невід'ємним елементом культури, особистої та соціальної компетентності сучасної особистості.

А пісенна та музична народна творчість – узагальнює віковий людський досвід, є носієм і втіленням народного світогляду, багатвікової мудрості. В ній відображається національна свідомість народу, його історія, мораль, філософія та психологія. Ученими доведено, що використання народної творчості у роботі з дітьми дошкільного віку відновлює народне виховання дітей, зберігає націю, забезпечує духовну єдність поколінь.

Перший вид пісенної творчості, яку починає сприймати дитина – це колискова, яку чує дитина з перших днів життя. Коліскові – це універсальний спосіб розповісти дитині про її оточення, тим самим збагачуючи її уявлення про навколишній світ.

Старші дошкільники, наслідуючи дорослого, використовують наспіви колискових пісень в ігровій та самостійній діяльності.

Для реалізації завдань національно-патріотичного виховання необхідно знайомити дітей дошкільного віку з найкращими зразками малих

фольклорних жанрів музичної творчості – забавлянками, примовлянками, поспівками, мирилками тощо. Саме ці пісенні форми не тільки виховують та викликають патріотичні почуття, а й збагачують словниковий запас, розвивають інтонаційне забарвлення мовлення, емоційні відчуття. Старші дошкільники відтворюють їх в іграх та спілкуванні з однолітками.

Важливого значення у дошкільному віці набувають пісні-забавлянки. Вони сприяють розвитку ритму, виразності, влучності мовлення. Тематику таких забавлянок виступають навколишній світ, природа, сім'я, людські стосунки. Вони зацікавлюють дітей своєю простотою, мелодійністю та ігровою грайливою формою, в якій доноситься потрібна інформація дітям, яку вони сприймають та відтворюють.

В освітньому процесі завдання національно-патріотичного виховання реалізуються і в різних формах музичної діяльності: музичних та тематичних заняттях, самостійній музичній діяльності, святах, розвагах, гуртковій роботі.

Сильний вплив на виховання національно-патріотичних почуттів дошкільників мають музичні розваги та свята. Вже традиційним в закладах дошкільної освіти стало їх проведення на народознавчій основі – це День Матері, День українського козацтва, день Незалежності, День захисту дітей, День сім'ї, День захисника Вітчизни тощо, вони включають в себе найкращі зразки музичного та літературного матеріалу, який легко запам'ятовується, пробуджує у дітей патріотичні почуття, виховує гордість за приналежність до української нації.

Ознайомлення дітей з народними звичаями, традиціями та обрядами вдало реалізується у музичному матеріалі на святах та розвагах в різних видах діяльності дітей. Народні колядки, щедрівки, вертеп, веснянки, гаївки, віншування, які передавались з покоління в покоління, пробуджують національні почуття, спонукають до пізнання свого коріння, свого минулого, дозволяють дітям поринути у неповторний і багатий світ народної спадщини.

Виховання любові до Батьківщини починається з виховання любові і поваги до матері. Діти в різних видах музичної діяльності – піснях, таночках,

хороводах, мають змогу проявити свої почуття, реалізувати себе, віднайти в своїй душі відгук на музичні твори, які емоційно закарбовуються в пам'яті кожної дитини.

Велика кількість музичних творів оспівує красу і неповторність рідної природи, виховує почуття любові до природного довкілля. У будь-яку пору року, в будь-яку погоду діти взаємодіють з природою під час прогулянок та екскурсій не тільки для того, щоб подихати свіжим повітрям, а й щоб проникнути в таємниці природи, життя її мешканців, помилуватися її красою.

Спілкування з природою робить дитину більш чуйною, проникливою і бережливою. Засоби музичного мистецтва допомагають активізувати ці почуття у старших дошкільників, сприяють закріпленню еколого-природничих знань та спонукають їх до емоційного відгуку на об'єкти та явища природи і музичний репертуар, в якому передано образи добре знайомих дітям тварин, рослин, птахів. Діти в співі та танцювальних рухах передають ці образи, які спонукають дитину сприйняти особливості природного довкілля свого рідного краю.

Великі можливості щодо національно-патріотичного впливу на дітей має народна музика. Народні музичні твори знайомлять дітей із побутом українського народу, працею, почуттям гумору, пробуджують у дітей багато емоцій і почуттів при їх сприйнятті. Народні мотиви музичних творів викликають інтерес у дітей, приносять їм радість, створюють позитивний настрій, активізують їх музичну діяльність.

Слід зазначити, що великого значення набуває використання в освітньому процесі музичних творів сучасних композиторів і музикантів таких як В. Лазаренко, А. Малишко, М. Гайворонський, Л. Дичко та інші. Діти старшого дошкільного віку швидко засвоюють ті музичні композиції, які найбільше запам'ятались, які сприяли виникненню емоційних проявів, емоційного відгуку на їх зміст або їх мелодійність.

Ігрова діяльність є провідним видом діяльності дітей дошкільного віку. В іграх дитина розвивається, в іграх дитина навчається, в іграх дитина пізнає

світ, в іграх дитина реалізує себе як особистість. В зв'язку з цим іграм в дошкільних закладах відводиться чи не основне місце. Вони супроводжують дошкільника весь день – на музичних заняттях, на заняттях з різних розділів програми, в ігровій діяльності, в самостійній художній діяльності, під час свят та розваг, під час проведення режимних моментів в повсякденному житті.

Відомий педагог, доктор педагогічних наук О. Усова називала музично-дидактичні ігри провідним засобом музичного виховання. Через них дитина вчиться розрізняти характер музики, її жанри, розвиває ладове сприйняття, почуття ритму, тембру, звуковисотність.

Як стверджувала Н. Ветлугіна, музично-дидактичні ігри дають змогу створити умови, які сприяють сенсорному та чуттєвому розвитку дитини.

То ж значення музично-дидактичних ігор в музичній діяльності дошкільників важко переоцінити. Вони в цікавій, розкутій, ігровій атмосфері залучають дітей до народної спадщини в різних видах музичної діяльності, розвивають і підтримують до неї інтерес та бажання проявити себе, самореалізуватися.

Музично-дидактичні ігри дають змогу дітям в ігровій формі комплексно сприймати музичні твори, викликати у дітей зорову, слухову і рухову активність і тим самим розширювати їхнє сприймання музики в цілому.

Музично-дидактичні ігри, ігрові методи і прийоми підвищують ефективність сприймання дітьми навчального народознавчого музичного матеріалу, урізноманітнюють їхню освітню діяльність, вносять у неї елемент цікавості.

У вихованні національно-патріотичних почуттів старших дошкільників педагогічно виправданим є впровадження в роботі елементів музейної педагогіки. В процесі знайомства дітей з народознавчим матеріалом доцільним є створювати музейних експозицій з використанням різних видів музичного мистецтва («Пісні на полотні», «Про що розповідає музика» тощо).

Великого значення в процесі організації виховання патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку в процесі музичної діяльності в ЗДО набуває спів. Він об'єднує дітей загальним настроєм, вони привчаються до спільних дій та емоційного відгуку на пісенні твори народознавчого спрямування. Народні та сучасні пісні національно-патріотичної тематики сприяють розвитку патріотичних почуттів, інтересу та любові до спадщини свого народу, спонукають старших дошкільників з повагою ставитися до почуттів інших, вчать їх бути добрими та чуйними.

Не можна недооцінювати значення народного танцю у вихованні патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку. Це дуже яскрава та виразна форма дитячої художньо-музичної діяльності, яка викликає живий інтерес як у дітей-виконавців, так і у дітей-глядачів. Привабливість народного танцю зумовлена його особливостями: образним перетворенням виконавців, різнохарактерністю персонажів та їх спілкуванням між собою відповідно до сюжетного розвитку.

Слід зазначити і доцільність використання в освітньому процесі і хороводів, які здебільшого мають народознавчу основу і пов'язані з обрядовими діями, народними традиціями: зустріччю весни, Святом Івана Купала, святом урожаю тощо.

Гра на музичних інструментах – ще один із видів дитячої виконавської музичної діяльності, яка надзвичайно приваблює дітей старшого дошкільного віку. Дитина чує та зіставляє звучання різних музичних інструментів, вчиться розуміти та любити музику. Діти знайомляться з народними музичними інструментами, історією їх виникнення, що наближує вихованців до культурної спадщини рідного народу.

Гра на дитячих музичних інструментах відкриває перед дітьми новий дивовижний світ звуків, розвиває інтерес до інструментальної музики, уявлень про елементарну музичну грамоту, збагачує активний словник, навчає елементарним навичками гри, розвиває музичні здібності та національно-патріотичні почуття.

Не можна залишити поза увагою і використання наочності та технічних засобів навчання, які мають великий вплив на глядачів і слухачів, і є невід'ємною частиною освітнього процесу. Їх використання в роботі з дітьми набуває дедалі більшого значення, зокрема аудіовізуальні засоби – екранні (німі кінофільми, відеоролики, діафільми, діапозитиви, слайд-шоу), звукові (аудіо касетні та дискові записи, радіопередачі), екранно-звукові (освітні телепередачі, звукові кінофільми, озвучені діапозитиви).

Аудіозапис може забезпечити високий рівень виконання музичних творів на патріотичну тематику, дає наочне уявлення про інструментальну та вокальну музику, знайомить зі звучанням хору, оркестру, окремих народних музичних інструментів.

А радіо, телебачення та використання мультимедійних систем збагачують дитячі враження, виховують морально і естетично, вчать любити і розуміти музичну спадщину рідного народу.

Отже, музика та засоби музичної діяльності здатні впливати на почуття, настрої дошкільника, тому вони перетворюють його моральний і духовний світ, виховують національно-патріотичні почуття підростаючої особистості.

Висновок до I розділу

Дошкільне дитинство є надзвичайно важливим періодом у становленні особистості. Саме в цей час формуються фундаментальні якості людини, основи світосприйняття, ставлення до себе та свого місця в суспільстві та світі. Це стає можливим завдяки інтенсивному розвитку фізіологічних та психологічних якостей дітей у цей віковий період – відбувається становлення мовленнєвої діяльності, мислення, уяви, розвиток емоційної сфери.

На сучасному етапі педагогічна спільнота шукає нові дієві способи і методи для чуттєво-пізнавального розвитку та національно-патріотичного виховання дітей, формування її емоційно-почуттєвої сфери, яка виступає в якості психологічної основи розвитку духовного світу старших дошкільників.

Духовний світ дитини це, насамперед, світ її почуттів. Емоційність є відмінною рисою дітей старшого дошкільного віку. Вона накладає відбиток на розвиток дитини, на становлення її особистості. Усі сфери внутрішнього, духовного світу старшого дошкільника, так чи інакше, пов'язані з його емоційно-почуттєвою сферою. Психологи відзначають взаємозв'язок між духовним розвитком людини, дитини і її емоціями й почуттями.

У старшому дошкільному віці, як зазначають психологи, з'являються новоутворення, що свідчать про можливість і необхідність здійснення спеціальної роботи з патріотичного виховання дітей. До них відноситься формування у дошкільників моральних почуттів на основі збагачення змісту, зростання усвідомленості, глибини та стійкості емоційних переживань.

Проблема виховання патріотичних почуттів дітей дошкільного віку є актуальною у сучасній педагогічній науці та вивчалась українськими та зарубіжними педагогами та психологами. Вони наголошують, що саме дошкільний вік є сензитивним у розвитку патріотичних почуттів, формуванні національної свідомості, ставлення до оточуючого світу, моральних норм поведінки, почуття любові до своїх батьків, рідного дому, народу, краю. У дошкільників виникають перші зв'язки зі своїм історичним корінням, закладаються підвалини національного менталітету.

Музична діяльність дитини – це одна з найвідоміших і поширених нині педагогічних систем, що широко використовує вплив на емоційну сферу дитини з метою розвитку національно-патріотичних почуттів.

Численні дослідники наголошують, що завдяки засобам музичної дійсності діти з легкістю опановують суспільний історичний досвід, набувають і закріплюють систему знань, умінь і навичок, розвивають свій потенціал та свої здібності.

Як наголошують провідні вітчизняні науковці, можливості сприйняття життєвого досвіду та знань дітей старшого дошкільного віку не обмежені власним досвідом дітей і є «віддаленими в часі». Дані їх досліджень довели, що діти старшого дошкільного віку здатні зрозуміти й емоційно відгукуватися на події з історичного минулого України, що надає можливість формувати духовні цінності старших дошкільників на народознавчому музичному матеріалі та культурно-історичній спадщині.

Засоби музичної діяльності приносять дітям емоційну насолоду, почуття радості від різноманітних видів діяльності, розвивають почуття власної гідності, виховують національно-патріотичні почуття дошкільників. Використання засобів музичної діяльності в освітньому процесі є ефективним засобом виховання патріотичних почуттів дошкільників.

Отже, в сучасній дошкільній освіті намічається вектор руху від педагогіки повсякденності до педагогіки розвитку, педагогіки особистісного зростання, з яким пов'язується стратегічна лінія модернізації дошкільної освіти. Саме освіта, яка здатна розвиватися, тобто бути справді сучасною – не тільки такою, що відповідає динамічним реаліям нинішнього соціокультурного життя, але й відкритою в найближчу й більш віддалену перспективу духовного і національного зростання підрастаючої особистості.

Дошкільна освіта – це не просто педагогічна система, а особливий спосіб життя. Це – форма особистісного буття та співбуття дітей і дорослих, а національно-патріотичний потенціал є атрибутом особистості. Саме ці почуття констатують цілісність майбутнього громадянина вільної країни.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Визначення стану національної вихованості у дітей старшого дошкільного віку.

Під час проведення експериментальної роботи ми виходили з того, що дошкільний вік є сензитивним періодом формування моральних якостей дітей. А патріотичні почуття є складовою моральних якостей особистості, розвиток яких забезпечується використанням системи засобів виховного впливу на емоційну сферу, серед яких чинне місце займають засоби музичної діяльності.

Підґрунтям для експериментального дослідження було обрано праці психологів і педагогів І. Беха, А. Богуш, О. Кононко з проблем навчання та виховання дітей старшого дошкільного віку; сучасні психолого-педагогічні дослідження П. Ігнатенко, М. Качур, К. Чорної, у яких акцентується увага на вивченні рівня патріотичного виховання дітей, що і зумовило виокремлення критеріїв національної вихованості дошкільників.

Розроблена методика педагогічної діагностики мала мету виявити стан національної вихованості дітей засобами музичного виховання; основних труднощів, з якими стикається дошкільник в процесі виховання патріотичних почуттів засобами музичного виховання та взаємодії педагогів і батьків у вихованні національно-патріотичних почуттів засобами музичної діяльності.

Для експериментального дослідження стану національної вихованості у дітей старшого дошкільного віку засобами музичної діяльності нами була організована і проведена експериментально-дослідна робота на базі Кременчуцького закладу дошкільної освіти (ясла-садка) № ____ Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області.

У дослідження було залучено 32 дітей старшого дошкільного віку (по 16 дітей в експериментальній і контрольній групах), їх батьки та

вихователі. Наше експериментальне дослідження проводилося у три послідовні та взаємопов'язані етапи.

На першому (констатувальному) етапі дослідження ми вивчали рівні вихованості патріотичних почуттів у дітей 6-го року життя, використовуючи такі методи як індивідуальні та індивідуально-групові бесіди, зокрема із застосуванням ілюстративного матеріалу, ігри діагностичного характеру, спостереження за дошкільниками під час занять та в повсякденному житті.

Другий етап дослідження (формувальний) полягав у розробленні та експериментальній перевірці ефективності системи роботи з виховання національно-патріотичних почуттів у дітей 6-го року життя різними засобами музичної діяльності.

Третій етап дослідження передбачав проведення контрольного обстеження дошкільників із метою оцінки ефективності системи роботи з виховання патріотичних почуттів у дошкільників.

Для з'ясування рівнів вихованості патріотичних почуттів у дітей ми розробили програму обстеження, яка містить:

- методiku обстеження;
- систему диференціації отриманих результатів за критеріями та їх показниками.

Методика обстеження передбачала:

- спостереження за дітьми під час занять з музичного виховання та у повсякденному житті;
- діагностувальні бесіди та ігри з дітьми;
- математичну обробку отриманих даних.

Розробляючи критерії для визначення рівнів вихованості патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку, ми виходили з того, що вони є основою для порівняння, співставлення предметів чи явищ між собою, своєрідним еталоном вираженості певної якості Критерій

являє собою сукупність показників, які дозволяють виділити певне явище із числа подібних, характеризують його якомога повно.

Виходячи із програмних завдань оновленого Базового компонента дошкільної освіти [2], Освітньої програми від 2-х до 7 років «Дитина» [21], для виявлення рівнів вихованості національно-патріотичних почуттів у дітей нами були розроблені наступні критерії:

- інформаційно-змістовий;
- емоційно-ціннісний;
- поведінково-діяльнісний.

Ці критерії, на нашу думку, найбільш повною мірою дозволяють оцінити сформованість кожного окремого компонента (рівень володіння об'ємом знань національно-патріотичного спрямування; ціннісне ставлення до національних елементів; участь у національно-патріотичних заходах та застосування знань та умінь в дитячій діяльності).

Визначені критерії розкриваються через низку показників.

Інформаційно-змістовий критерій визначає рівень володіння об'ємом знань про країну, родину, місто, звичаї, традиції, культуру рідного народу.

Емоційно-ціннісний критерій визначає ціннісне ставлення до Батьківщини, національну ідентифікацію, повагу до державних символів України, гордість до приналежності до української нації, позитивні емоції від сприйняття інформації народознавчого змісту.

Діяльнісно-поведінковий критерій визначає готовність до участі у заходах національно-патріотичного змісту, бажання застосовувати здобуті знання та уміння в своїй діяльності, спілкування рідною мовою, шанування традицій, дотримання обрядів, опанування культурною спадщиною.

При визначенні критеріїв вихованості національно-патріотичних почуттів засобами музичної діяльності ми взяли до уваги основні напрями освітньої діяльності, які визначені Освітньою програмою для дітей від 2-х до 7 років «Дитина» з розділу «Дитина у світі мистецтва» (Таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Критерії та показники вихованості національно-патріотичних почуттів у сфері музичної діяльності дітей старшого дошкільного віку

<i>Критерії</i>	<i>Показники</i>
Інформаційно-змістовий	1. Знає про різноманітність народних музичних жанрів. 2. Має знання про культуру, мистецтво рідного народу. 3. Має уявлення про народні та пісенні твори українських митців. 4. Знає про особливості національного танцю. 5. Має уявлення про народні та державні свята.
Емоційно-ціннісний	6. Має шанобливе ставлення до спадщини національної культури. 7. Висловлює естетичне судження про музичні твори. 8. Емоційно і позитивно сприймає зразки музичної народної творчості. 9. Визначає емоційно-образний зміст музичних творів. 10. Має улюблені музичні твори та музичні вподобання.
Поведінково-діяльнісний	11. Бере участь у родинних традиціях. 12. Спілкується рідною мовою. 13. Використовує різні види музичної діяльності та матеріал народознавчого змісту в повсякденному житті (співи, танець, музикування). 14. Бере участь у святкуваннях, в основі яких лежать народні звичаї, традиції та обряди. 15. Опановує культурну спадщину в різних видах музичної діяльності.

На основі критеріїв визначено 3 рівні вихованості патріотичних почуттів: високий, середній, низький.

Ми визначили, що високий рівень діагностується, якщо у дітей достатній рівень знань про країну та культурну спадщину свого народу, сформовані вміння естетично оцінювати народні музичні твори, проявляти позитивне емоційне ставлення до репертуару народознавчого змісту у музичній діяльності, мають явно виражене бажання використовувати твори народознавчого змісту в повсякденній діяльності, здатність до самостійного застосування отриманих знань, умінь і навичок у різних видах музичної діяльності, проявляє інтерес та емоційно відгукується на музичні твори патріотичного змісту, бере активну участь у народознавчих музичних заходах.

Середній рівень діагностується, якщо у дітей неглибокі знання про країну та культурну спадщину свого народу, частково сформовані вміння естетично оцінювати народні музичні твори, мають нечітко виражений інтерес до музичних творів патріотичного змісту, бере участь у народознавчих музичних заходах з ініціативи дорослого, має низьку здатність до самостійного застосування отриманих знань, умінь і навичок у різних видах музичної діяльності та емоційного прояву до музичного репертуару національно-патріотичного змісту.

Низький рівень визначається фрагментарним об'ємом знань народознавчого змісту, невмінням дітей естетично оцінювати народні музичні твори, відсутністю інтересу до музичних творів патріотичного змісту, діяльності, самостійності, емоційних проявів.

Для виявлення рівнів вихованості патріотичних почуттів за обраними критеріями були складені діагностичні таблиці показників по кожному з них.

Для оцінки результатів застосовувалася оцінна шкала:

- високий рівень визначався 1 балом (+) за кожний показник (оптимальні знання);
- середнього рівня – 0,5 балів (±) – непевні знання та вміння;
- низького рівня – 0 балів (-) – вміння та здатність дітей недостатні.

Визначення рівня здійснювалось за формулою: $n : N$ (n – фактична сума набраних балів; N – оптимальна сума балів). Загальна кількість балів за показниками подані у таблиці. (Таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Оцінна шкала рівнів знань дітей

<i>Високий рівень (В)</i>	<i>Середній рівень (С)</i>	<i>Низький рівень (Н)</i>
80 – 100 %	57 – 80 %	нижче 57 %

Визначення рівнів вихованості патріотичних почуттів дітей ми здійснювали за допомогою спостереження проведення музичних заходів (занять, свят, розваг, музично-дидактичних ігор тощо), опитування, бесід з дітьми та вихователями.

Реалізація нашої експериментальної роботи почалась із проведення констатувального етапу дослідження, що передбачав визначення критеріїв та показників вихованості патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку засобами музичної діяльності експериментальної та контрольної груп, здійснювався добір діагностичного інструментарію, проводилися серії діагностичних процедур, аналізувалися і узагальнювалися результати досліджень, виявлялися рівні вихованості патріотичних почуттів дітей контрольної та експериментальної груп.

У ході констатувального експерименту нами було обрано декілька методів дослідження, які допомогли з'ясувати рівень вихованості патріотичних почуттів у дітей відповідно до визначених критеріїв і показників.

Оскільки освітня робота з дітьми в період дії правового режиму воєнного стану в місті розпочалася в червні місяці в режимі оф-лайн, діагностичну роботу з визначення рівня вихованості патріотичних почуттів ми провели також у червні місяці 2023 року.

В ході експериментальної роботи нами була обрана методика І.М. Білої «Незакінчені речення», яка дала змогу реалізувати інформаційно-змістовий критерій за визначеними показниками.

Під час проведення роботи в контрольній та експериментальній групах за цією методикою ми в ігровій формі розпочинали речення відповідної тематики, а дитина його закінчувала. Дітям було запропоновано дати відповідь на 15 запитань національно-патріотичного змісту, які розкривали рівень обізнаності дітей. (Додаток А).

Результати проведеного дослідження занесені до таблиці. (Таблиця 2.3, 2.4.)

Таблиця 2.3.

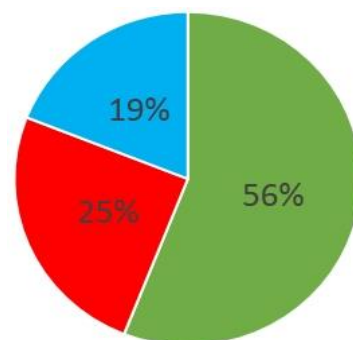
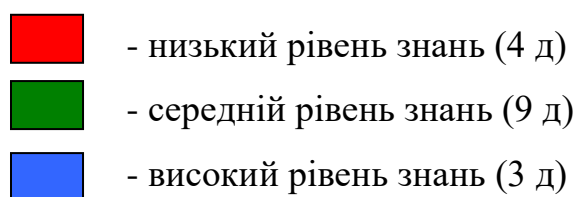
Результати проведення діагностики рівня знань дітей за методикою

І.М. Білої в контрольній групі на початку дослідження

Ім'я дитини	Показники рівня знань															Сума балів %	Рівень
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
Іра Д.	+	±	+	+	±	+	±	+	±	+	±	+	±	+	+	80	В

Софія С	+	+	+	±	+	+	+	±	+	±	+	+	±	+	±	83	В
Єгор К	+	±	±	+	±	±	+	±	+	±	+	±	±	±	±	67	С
Артем І	+	±	±	±	+	+	±	±	+	±	±	+	±	±	±	70	С
Віка Г	+	±	±	+	±	±	±	±	+	±	±	±	±	±	±	63	С
Аня С	±	+	±	±	+	±	±	±	±	±	+	±	±	±	±	60	С
Сніжана В	+	+	+	+	±	+	±	+	±	+	±	+	±	+	±	80	В
Ангеліна І	+	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	57	С
Оля В	±	+	±	±	+	+	±	±	±	±	+	±	±	±	±	63	С
Аня Р	±	±	±	±	±	±	+	±	±	±	+	±	±	±	±	53	Н
Діма Л	+	±	±	±	±	±	+	±	±	-	±	+	±	-	±	53	Н
Олег Д	+	±	±	±	+	+	±	±	+	±	±	+	+	+	+	76	С
Артем ІІ	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	50	Н
Єва Р	+	+	+	+	±	+	±	+	±	+	±	±	±	+	±	76	С
Саша Т	+	+	±	±	±	±	±	±	+	±	±	+	+	+	+	73	С
Костя І	±	±	±	±	±	±	-	±	±	±	±	±	±	±	±	42	Н

Результати подані в діаграмі (Мал. 2.1)

Мал. 2.1.

Таблиця 2.4.

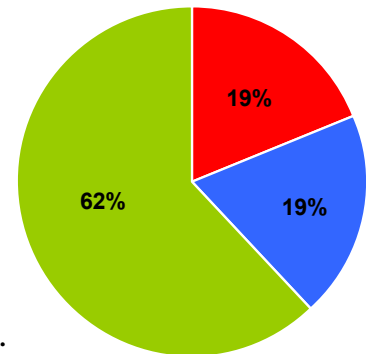
Результати проведення діагностики рівня знань дітей за методикою І.М. Білої в експериментальній групі на початку дослідження

Ім'я дитини	Показники рівня знань															Сума балів % Рівень	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
Даня С.	+	±	+	+	±	+	±	+	±	+	±	+	±	+	±	67	С
Сашко С	+	+	+	±	+	+	+	±	+	±	+	+	±	+	±	83	В
Ігор А.	+	±	±	+	±	±	+	±	+	±	+	±	±	±	±	80	В
Антон В	+	±	±	±	+	+	±	±	+	±	±	+	±	±	±	70	С
Віка ІІ	+	±	±	+	±	±	±	±	+	±	±	±	±	±	±	53	Н
Аліна С	±	+	±	±	+	±	±	±	±	±	+	±	±	±	±	57	С
Анжела Д	+	+	+	+	±	+	±	+	±	+	±	+	±	+	±	42	Н
Андрій К	+	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	57	С
Олег Б	±	+	±	±	+	+	±	±	±	±	+	±	±	±	±	63	С
Аня Б	±	±	±	±	±	±	+	±	±	±	+	±	±	±	±	63	С
Вова А	+	±	±	±	±	±	+	±	±	-	±	+	±	-	±	60	С
Олена Д	+	±	±	±	±	+	+	±	±	±	±	+	±	±	±	50	Н

Артем Ж	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	76	С
Надя С	+	+	+	+	±	+	±	+	±	+	±	±	±	+	±	76	С
Софія Т	+	+	±	±	±	±	±	±	+	±	±	+	+	+	+	73	С
Вадим В	±	±	±	±	±	±	-	±	±	±	±	±	±	±	±	80	В

Результати подані в діаграмі (Мал. 2.2)

- низький рівень знань (3 д)
- середній рівень знань (10 д)
- високий рівень знань (3 д)

Мал. 2.2.

Аналіз результатів отриманих даних показав, що у традиційній системі дошкільної освіти не повною мірою реалізуються завдання національно-патріотичного виховання засобами музичної діяльності.

Результати діагностики засвідчили, що на початку дослідження майже 20 % дітей мали високий рівень знань національно-патріотичного змісту як в контрольній, так і в експериментальній групах, майже чверть дітей мали низький рівень, всі інші діти мали середній рівень, але з порівняно низькими показниками середнього рівня.

Отже, зафіксований у процесі дослідження недостатній об'єм знань дітей старшого дошкільного віку з громадянського виховання вимагає пошуку нових підходів у визначенні та використанні методичного інструментарію у контексті використання засобів музичної діяльності в освітньому процесі з метою розширення, поглиблення і систематизації знань національно-патріотичного спрямування.

В ході експериментальної роботи нами була обрана модифікована методика Л. Шиловой, яка дала змогу реалізувати емоційно-ціннісний критерій за визначеними 5 показниками.

Для оцінки результатів застосовувалася оцінна шкала:

- високий рівень визначався 3 балами за кожний показник (оптимальні знання);
- середнього рівня – 2 бали – непевні знання та вміння;

➤ низького рівня – 1 бал – вміння та здатність дітей недостатні.

Бали за кожним показником виставляли незалежно один від одного вихователі, музичний керівник та батьки. Отримані бали в ході дослідження підсумовувались і вираховувався середній показник для кожної дитини в контрольній та експериментальній групі:

- високий рівень – 12 – 15 балів;
- середній рівень – 8 – 12 балів;
- низький рівень – менше 8 балів.

Результати діагностики подані в таблиці. (Таблиця 2.5., 2.6.)

Таблиця 2.5.

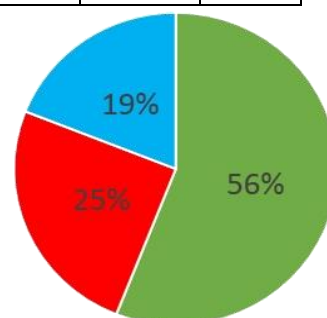
Результати проведення діагностики рівня емоційно-ціннісного компоненту вихованості патріотичних почуттів засобами музичної діяльності за методикою Л. Шиловой в контрольній групі на початку дослідження (середні показники)

Ім'я дитини	Показники					Сума балів	Рівень
	1	2	3	4	5		
Іра Д.	2	<u>2</u>	2	3	3	12	В
Софія С	3	2	2	<u>3</u>	<u>3</u>	13	В
Єгор К	2	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>2</u>	10	С
Артем І	2	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	11	С
Віка Г	2	1	2	2	3	10	С
Аня С	2	2	2	2	2	10	С
Сніжана В	2	3	3	3	<u>2</u>	13	В
Ангеліна І	2	2	2	2	1	9	С
Оля В	2	1	2	2	1	8	С
Аня Р	<u>1</u>	1	2	2	1	7	Н
Діма Л	1	1	1	2	1	6	Н
Олег Д	2	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>2</u>	2	10	С
Артем П	<u>2</u>	2	1	1	1	7	Н
Єва Р	2	1	2	1	<u>2</u>	8	С
Саша Т	2	2	<u>2</u>	<u>2</u>	2	10	С
Костя І	<u>2</u>	1	2	1	1	7	Н

Результати подані в діаграмі (Мал. 2.3)

- низький рівень знань (4 д)
- середній рівень знань (9 д)
- високий рівень знань (3 д)

Мал. 2.3.

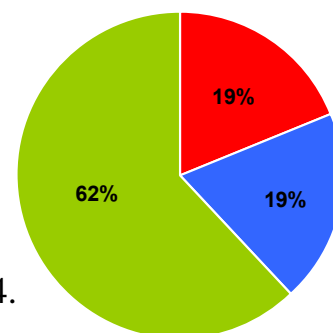
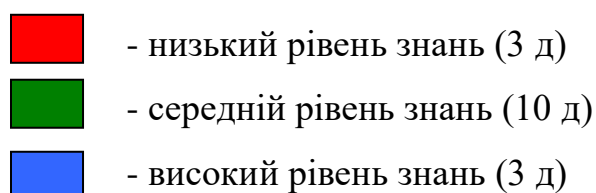

Таблиця 2.6.

Результати проведення діагностики рівня емоційно-ціннісного компонента вихованості патріотичних почуттів засобами музичної діяльності за методикою Л. Шилової в експериментальній групі на початку дослідження (середні показники)

Ім'я дитини	Показники					Сума балів	Рівень
	1	2	3	4	5		
Даня С.	2	<u>2</u>	2	2	2	10	С
Сашко С	3	<u>3</u>	2	<u>3</u>	<u>3</u>	14	В
Ігор А.	2	<u>2</u>	<u>2</u>	2	<u>2</u>	10	В
Антон В	2	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	9	С
Віка П	1	1	2	2	1	7	Н
Аліна С	2	2	2	2	2	10	С
Анжела Д	1	2	2	1	<u>1</u>	7	Н
Андрій К	2	2	2	2	1	9	С
Олег Б	2	1	2	2	1	8	С
Аня Б	<u>1</u>	2	2	2	1	8	С
Вова А	1	2	2	2	1	8	С
Олена Д	1	<u>2</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	1	6	Н
Артем Ж	<u>2</u>	2	2	1	1	8	С
Надя С	2	1	2	1	<u>2</u>	8	С
Софія Т	2	2	<u>2</u>	<u>2</u>	2	10	С
Вадим В	<u>2</u>	2	3	3	3	14	В

Результати подані в діаграмі (Мал. 2.4)

Мал. 2.4.

Аналіз результатів отриманих даних показав, що у закладі дошкільної освіти недостатньо уваги приділяється розвитку емоційно-ціннісної складової патріотичних почуттів, яка повинна реалізуватися в різних видах музичної діяльності і різними засобами музичного виховання.

Результати діагностики засвідчили, що на початку дослідження емоційно-ціннісної складової показники високого рівня в контрольній і експериментальній групах майже однакові, зберігається тенденція

тотожності показників низького та середнього рівнів емоційно-ціннісного компоненту в контрольній та експериментальній групі і показників за інформаційно-змістовим критерієм.

Опрацювавши дослідження Л. Шкретієнко, було прийняте рішення вивчити рівень сформованості емоційно-ціннісного компоненту в групах дітей і шляхом проведення музично-дидактичної гри «Упізнай». Дітям було запропоновано впізнати за фрагментами музичні твори (народні пісні, пісні сучасних українських авторів, класичні твори українських композиторів; назви українських таночків за їх елементами; назви українських музичних інструментів за їх звучанням) та виявити емоційний відгук дітей на них.

Результати гри та участь дітей контрольної та експериментальної групи в її обговоренні здійснювалась теж за трибальною шкалою:

3 бали – дитина впевнено і правильно справляється з поставленим завданням, емоційно реагує на знайомий музичний матеріал, виявляє активність в його відтворенні:

2 бали – дитина невпевнено справляється з завданнями, допускає помилки у відповідях, стримана в емоційних проявах;

1 бал – дитина пасивна, не проявляє інтересу і зацікавленості до музичних завдань, відсутній емоційний відгук на музичний матеріал.

Результати ігрової діагностики засвідчили, що показники високого, середнього та низького рівня емоційно-ціннісної складової в контрольній і експериментальній групах майже однакові, в порівнянні з показниками діагностики за модифікованою методикою Л. Шиловой.

Результати подані в таблиці. (Таблиця 2.7).

Таблиця 2.7.

Результати ігрової діагностики рівня емоційно-ціннісного компоненту вихованості патріотичних почуттів засобами музичної діяльності в контрольній та експериментальній групі на початку дослідження

Контрольна група			Експериментальна група		
Рівень	Кількість дітей	%	Рівень	Кількість дітей	%
В	4	25	В	4	25
С	9	56	С	9	56
Н	3	19	Н	3	19

Отже, результати, зафіксовані у процесі дослідження, показали недостатній розвиток емоційно-ціннісної складової патріотичних почуттів засобами музичної діяльності.

В ході експериментальної роботи нами була обрана методика ситуацій вільного вибору Л. Кукуєвої, яка дала змогу реалізувати поведінково-діяльнісний критерій за визначеними показниками. Дітям були запропоновані 5 ситуацій з використанням музичного репертуару патріотичного змісту, які розкривали показники даного критерію. Діти повинні були обрати варіанти відповіді та аргументувати свій вибір. (Додаток Б).

Для оцінки результатів застосовувалася оцінна шкала:

- високий рівень визначався 3 балами за кожний показник (оптимальні знання та вміння);
- середнього рівня – 2 бали – непевні знання та вміння;
- низького рівня – 1 бал – вміння та здатність дітей недостатні.

Отримані бали в ході дослідження підсумовувались і визначалися показники кожного рівня для дітей в контрольній і експериментальній групі:

- високий рівень – 12 – 15 балів;
- середній рівень – 8 – 12 балів;
- низький рівень – менше 8 балів.

Результати проведеної діагностики подані в таблиці. (Таблиця 2.8., 2.9.)

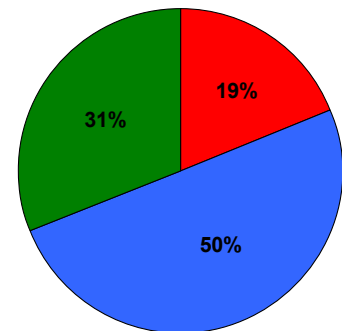
Таблиця 2.8.

Результати проведення діагностики рівня поведінково-діялісного компоненту вихованості патріотичних почуттів засобами музичної діяльності за методикою Л. Кукуєвої в контрольній групі на початку дослідження

Ім'я дитини	Показники					Сума балів	Рівень
	1	2	3	4	5		
Іра Д.	2	<u>2</u>	2	3	3	12	В
Софія С	3	2	2	<u>3</u>	<u>3</u>	13	В
Єгор К	2	<u>3</u>	<u>2</u>	3	<u>2</u>	12	В
Артем І	3	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	13	В
Віка Г	2	1	2	2	3	10	С
Аня С	2	2	2	3	2	11	С
Сніжана В	2	3	3	3	<u>2</u>	13	В
Ангеліна І	2	2	2	2	1	9	С
Оля В	2	1	2	2	2	9	С
Аня Р	<u>1</u>	2	2	2	1	8	С
Діма Л	1	1	1	2	1	6	Н
Олег Д	2	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>2</u>	2	10	С
Артем П	<u>2</u>	2	1	1	1	7	Н
Єва Р	2	1	2	1	<u>2</u>	8	С
Саша Т	2	2	<u>2</u>	<u>2</u>	2	10	С
Костя І	<u>2</u>	1	1	1	1	6	Н

Результати подані в діаграмі (Мал. 2.5)

- низький рівень знань (3 д)
- середній рівень знань (8 д)
- високий рівень знань (5 д)

Мал. 2.5.

Таблиця 2.9.

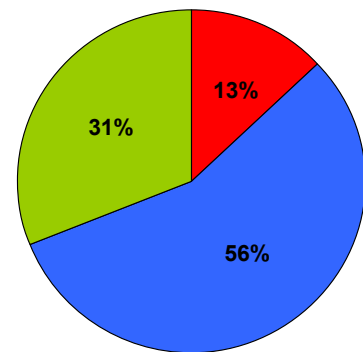
Результати проведення діагностики рівня поведінково-діяльнісного компоненту вихованості патріотичних почуттів засобами музичної діяльності за методикою Л. Кукуєвої в експериментальній групі на початку дослідження

Ім'я дитини	Показники					Сума балів	Рівень
	1	2	3	4	5		
Даня С.	2	<u>3</u>	2	3	2	12	В
Сашко С	3	3	2	<u>3</u>	<u>3</u>	14	В
Ігор А.	2	<u>2</u>	<u>2</u>	2	<u>2</u>	10	В
Антон В	2	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	9	С
Віка П	1	1	2	2	2	8	С
Аліна С	2	2	2	2	2	10	С

Анжела Д	1	2	2	1	<u>1</u>	7	Н
Андрій К	2	2	2	2	1	9	С
Олег Б	2	1	2	2	1	8	С
Аня Б	<u>1</u>	2	2	2	1	8	С
Вова А	1	2	2	2	1	8	С
Олена Д	1	<u>2</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	1	6	Н
Артем Ж	<u>2</u>	2	2	1	1	8	С
Надя С	2	1	2	1	<u>2</u>	8	С
Софія Т	2	3	<u>3</u>	<u>2</u>	2	12	В
Вадим В	<u>2</u>	2	3	3	3	14	В

Результати подані в діаграмі (Мал. 2.6.)

- низький рівень знань (2 д)
- середній рівень знань (9 д)
- високий рівень знань (5 д)

Мал. 2.6.

Отже, результати, зафіксовані у процесі діагностичного дослідження, показали, що в контрольній та експериментальній групі 5 дітей мають високий рівень, що складає 31 %, низький рівень мають 3 дітей в контрольній групі (19 %), в а експериментальній групі менше – лише 2 дітей (13 %).

Показники середнього рівня майже однакові – 50 і 56 відсотків. Результати констатують, що в процесі музичної діяльності в групах дітей старшого дошкільного віку недостатня увага приділяється формуванню поведінково-діяльнісної сфери у вихованні патріотичних почуттів дошкільників засобами музичної діяльності.

На основі спостережень за дитячою діяльністю та аналізу отриманих даних під час констатувального етапу дослідження ми дійшли висновку про необхідність більш поглибленої роботи з використання різних засобів музичної діяльності у вихованні національно-патріотичних почуттів дітей.

В ході констатувального експерименту було з'ясовано, що велика кількість дітей в обох групах має певні труднощі у використанні музичного матеріалу патріотичного змісту в повсякденному житті. Особливо помітним є

труднощі у визначенні жанрів народного музичного мистецтва, їх особливостей. Слід відмітити і недостатній рівень об'єму знань у дітей про державу, культурну спадщину рідного народу та низький рівень активності та виконавської діяльності.

У результаті проведеного комплексу діагностичних заходів ми виявили вихідний рівень вихованості патріотичних почуттів в дітей старшого дошкільного віку. Дані показують, що основна частина дітей має середній рівень вихованості досліджуваного явища.

Таким чином, результати констатувального експерименту засвідчили, що виникає нагальна потреба та необхідність цілеспрямованої та послідовної роботи, розробки та реалізації комплексу заходів, орієнтованих на вдосконалення роботи з виховання патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку засобами музичної діяльності.

Пояснюється це тим, що у освітніх програмах для дітей старшого дошкільного віку, а пізніше й у початковій школі значна увага приділяється вихованню національно-патріотичного світогляду, основ патріотизму, усвідомлення і прийняття його як цінності.

Тому для покращення роботи нами були поставлені такі завдання:

- розширити уявлення дітей про культурну спадщину рідного народу;
- розвивати інтерес до явищ суспільного життя, народних звичаїв і традицій;
- залучити дітей до різних видів музичної діяльності патріотичного змісту;
- використовувати музичний матеріал народознавчого змісту в освітньому процесі;
- спонукати дітей до визначення своєї приналежності до української нації.

Таким чином, своє подальше дослідження ми вбачимо в розробленні та апробації системи роботи з виховання національно-патріотичних почуттів засобами музичної діяльності.

2.2 Система роботи з виховання національно-патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку засобами музичної діяльності.

В експериментальній роботі ми вивели аксіому: «До прояву патріотичних почуттів дітей спонукає насамперед інтерес та зацікавленість». Формувальний етап експерименту мав на меті вирішити поставлені завдання, розв'язання яких є метою і наслідком дослідження. На цьому етапі перевірялася цінність розробленої нами методики, її окремих компонентів – прийомів та методів освітньої роботи.

Зміст освітньої роботи реалізовував поставлені завдання, яка була нами спланована протягом IV кварталу 2023 року з дітьми старшого дошкільного віку.

Проводячи з дітьми різні види музичної діяльності, великого значення ми надали ігровому методу (сюрпризним моментам, імітаційній основі), що давало змогу дітям поринути у світ гри та творчості, підвищити інтерес до занять музичною діяльністю та інтерес до культурної спадщини.

Протягом тижня були обрані такі форми роботи, які оптимально перепліталися з різними видами музичної діяльності та вирішували завдання виховання патріотичних почуттів:

- на початку роботи проводилась презентація музичного матеріалу національно-патріотичного змісту, давалась мотивація до різних видів музичної діяльності, діти ознайомлювались з музичним репертуаром з метою формування інтересу дітей до народознавчого матеріалу;
- щоденно проводилась самостійна музична діяльність у формі сюжетних ігрових ситуацій, сюжетних музичних ігор, яка мала на меті розширити уявлення дітей про культурну спадщину та способів виконання ігрових завдань;
- щоденно проводилась індивідуальна робота з дітьми, яка мала пріоритетний напрямок – виховання патріотичних почуттів в різних формах музичної діяльності;

- двічі на тиждень проводились музичні заняття, на яких діти ознайомлювались з народознавчим музичним матеріалом та способами виконання ігрових музичних завдань;
- раз на тиждень проводилась розвага з використанням музично-дидактичного матеріалу народознавчого змісту, як її структурної частини, в якій діти могли закріплювати та удосконалювати свої знання, уміння та навички, проявляти творчість в різних видах музичної діяльності (Додаток В).;
- в кінці кожного місяця було проведене сюжетне підсумкове творче музичне заняття, на якому створювались максимальні умови для виховання патріотичних почуттів та проявів у дітей інтересу до народознавчого матеріалу в різних видах музичної діяльності. (Додаток Г);
- протягом всього періоду були організовані сюжетно-рольові музично-дидактичні ігри на основі народознавчого матеріалу, в яких діти були в ролях артистів, музикантів, танцівників.

Комплексно використовуючи різноманітні методи та прийоми (художнє слово, наочність, проблемні ситуації, твори мистецтва, гру), було досягнуто позитивного ставлення дітей до занять музичною діяльністю та розвитку інтересу до музичного матеріалу народознавчого характеру.

На музичних заняттях кожен з дітей був у полі зору педагога, який стимулював виконання ігрових та практичних завдань заохоченнями, порадами, позитивною оцінкою діяльності дітей, показом та поясненням народознавчого матеріалу.

Робота з використання різних видів музичної діяльності була спланована таким чином, що протягом тижня діти ознайомлювались з новими зразками музичної, пісенної, хореографічної творчості та закріплювали вже вивчені. В кінці тижня організовувалась підсумкова сюжетна музично-дидактична гра, яка мала на меті закріпити знання та створити умови для використання дітьми народознавчого матеріалу.

При проведенні різних видів занять з врахуванням доцільності у різні їх структурні частини включався музично-дидактичні ігри патріотичного змісту. Вони передбачали оволодіння, закріплення та удосконалення знань, умінь та навичок музичної діяльності, збагачення їх рухового та співочого досвіду, розвиток інтересу до народознавчого матеріалу, їх зацікавленості протягом тривалого часу. Форми роботи підбирались з урахуванням їх впливу на виховання патріотичних почуттів дітей та цілеспрямованої дії на неї засобів музичної діяльності.

Були сплановані та проведені інтегровані заняття з інших розділів програми, на яких пріоритетним завданням виступало завдання ознайомлення з народознавчим матеріалом, видами народного мистецтва, характерними особливостями, призначенням та використанням, на яких структурною частиною виступали різні засоби музичної діяльності. Серія проведених занять подана в таблиці. (Таблиця 2.10.)

Таблиця 2.10.

Інтегровані заняття з використанням засобів музичної діяльності у вихованні патріотичних почуттів у дітей

Вид заняття	Тема заняття	Форма роботи
Дитина в соціумі	«Український ярмарок»	Бесіда про різні види народного мистецтва, розглядання виробів. Музично-дидактична гра «Троїсті музики».
	«Народні майстри»	Бесіда про народних умільців та специфіку їх роботи. Музично-дидактична гра «Що звучить?» (керамічні звукові іграшки, народні інструменти).
Розвиток мовлення	Складання описових розповідей	Опис глечика, рушника, килимка, пісні. Музично-дидактична гра «Відгадай колискову».
	Словникова робота	Збагачення словника назвами жанрів народної музичної творчості.
	Складання сюжетної розповіді	Сюжетна розповідь за картиною «Українська хата» (використання колискових пісень).
Дитина в природному довіллі	Дослідницька діяльність: властивості глини	Розглядання виробів гончарного мистецтва та його оздоблення. Музично-дидактична гра «Глечики побились».
	«Природа навколо нас»	Пісенні народні твори про красу природи («На зеленому горбочку», «Іди, іди, дощику», «Вийди, вийди, сонечко»).

Музичне заняття	Підготовка до осінньої розваги «Український ярмарок»	Музично-дидактична гра «Глечики побились».
		Пісні «Вишиваночка», «Рушничок».
		Танок «Гопак» (Муз. Мусоргського)
Літературна скринька	Читання оповідання Т. Коломієць «Гончарний круг»	Розглядання опішнянських виробів. Зразки народної музики під час розповіді вихователя.
	Розучування вірша М. Степанко «Жар-птиця»	Розглядання творів петриківського розпису К. Білокур. Слухання творів класичної музики українських композиторів.
Аплікація	«Прикрасимо глечик»	Розглядання оздоблення глечиків. Слухання творів народної музики під час виконання роботи.
	«Рушничок»	Розглядання візерунків вишивки. Пісня «Рушничок» В. Попова
	«Сорочка»	Розглядання оздоблення чоловічої та жіночої сорочки. Пісня Н. Май «Мамина сорочка»
	«Килимок»	Розглядання візерунків на килимках. Слухання творів народної музики під час виконання роботи.

Слід зазначити, що тематика інтегрованих занять викликала зацікавлення у дітей, викликала позитивні емоційні реакції на народознавчий музичний матеріал. Проводячи з дітьми різні форми роботи на заняттях, великого значення ми надали ігровому методу, сюрпризним моментам, що давало змогу дітям поринути у світ культурної спадщини, народного музичного мистецтва, підвищити інтерес до занять, на яких розкривалась естетична складова творів народного мистецтва.

Протягом формувального експерименту комплексно вирішувались відносно самостійні завдання: формування та закріплення хореографічних навичок, розвиток музичного слуху, формування здатності інтонувати, розвиток співочих навичок, музичного сприймання, відчуття ладу та ритму.

Музично-хореографічна підготовка дітей полягала в зосередженні їх уваги на вирішенні конкретних навчальних завдань за допомогою ігрових завдань, проблемних ситуацій. Тому нами у різних формах роботи з дітьми протягом дня були підібрані музично-дидактичні ігри з віршованим чи

пісенним супроводом на основі народного фольклору, сюжетним, імітаційним та ігровим спрямуванням, що дало змогу створити умови для виховання патріотичних почуттів дітей, підвищити зацікавленість до процесу музичної діяльності та культурної спадщини рідного народу.

Нами були розроблені та проведені, на нашу думку, цікаві для дітей і авторські музично-дидактичні ігри.

1. «Троїсті музики» (етап ознайомлення з грою).

Мета: закріплення назв народних музичних інструментів, їх використання, звучання; розвиток чуття ритму, здатності до імпровізації.

Ігровий матеріал : дитячі народні музичні інструменти, грамзапис.

Хід гри. Всі музичні інструменти розкладені на стільчиках. Педагог пропонує дітям підготуватись до концерту і виступити перед дітьми молодшої групи. Педагог: – Яку б ви мелодію хотіли зіграти? Давайте її послухаємо (звучить грамзапис). Яка це мелодія? Хто її виконує? Які інструменти звучать? Хто б з вас хотів бути музикантами? На якому народному інструменті ти б хотів зіграти мелодію на концерті? То ж обирайте собі інструмент, на стільчики сідайте на репетицію розпочинайте.

Звучить грамзапис, діти грають на народних музичних інструментах, самостійно створюють ритмічний малюнок, відповідно мелодії.

2. «День народження Мурлики» (етап закріплення гри).

Мета : використання різних видів музичної діяльності: співові, танцях, грі на музичних інструментах народознавчого матеріалу.

Ігровий матеріал : обручі, іграшка Котик, музичні інструменти, картинки, ілюстрації, грамзапис.

Хід гри. Педагог: - Сьогодні нас запросили в гості. А хто, відгадайте самі. М'якесенькі лапки, на лапках – царапки,
На сонечку гріється, без водички миється.

- Хто запросив нас в гості? Так, правильно. З чим ходять на день народження? Що можна подарувати котику Мурлиці? Яким повинен бути день народження? А як зробити цей день веселим, цікавим? Хто б хотів

Мурлиці пісню подарувати? То ж ставайте ось в цей обруч. А то б хотів танок подарувати? Тоді ставайте ось в цей обруч. А хто б хотів мелодію заграти? Тоді ви ставайте в цей обруч.

Діти поділяються на 3 групи.

Педагог: - Зараз ви подумайте і самостійно оберіть, яку пісню ви будете співати, який танок танцювати і яку мелодію грати. В обручі лежать картинки, ви на картинки подивіться і оберіть разом тільки одну.

На картинках підібрані зображення, які відповідають знайомому музичному матеріалу народознавчого змісту. Діти радяться і більшістю голосів роблять свій вибір, піднімають картинку вгору з відповідним сюжетом.

Педагог: - То ж давайте подарунок готувати і Мурлику поздоровляти.

Діти підходять до Мурлики, який сидить на стільчику і кожна група дітей по черзі виконують обраний музичний репертуар.

3. «Чарівний мікрофон» (етап ознайомлення з грою).

Мета: закріплення текстів народних пісень, розвиток співочих навичок в вокальній діяльності.

Ігровий матеріал : мікрофон, музичний супровід (грамзапис).

Хід гри. Педагог: – Чи любите ви, малята, пісеньки співати? Яка твоя улюблена пісня? А твоя? Як називається людина, яка на сцені співає,

На концертах виступає?

Так. Хто б хотів з вас в майбутньому співаками стати та на сцені виступати?

А яких українських співаків ви знаєте? Хто подобається найбільше?

Чому? Як співак виступає? Що йому для цього потрібно?

- Є у мене мікрофон, хто його тримає – стає співаком, інші діти – глядачі, якщо виконання сподобалось – аплодують усі. Пам'ятайте, що співак повинен сподобатись глядачу, тоді й аплодисментів буде досхочу!

Тож треба добре співати, все що вмієте показати.

Тож під музику мікрофон передавайте,

На кому скінчиться – на сцену ступайте!

Під музику діти в колі передають один одному мікрофон.

На закінчення музики у кого з дітей залишився в руках мікрофон, той виходить перед дітьми на сцену (заздалегідь означене місце) і виконує пісню за бажанням, або за вступом до фольклорних творів музичного керівника.

Всі інші діти сідають на стільчики (імітуючи глядацьку залу).

4. «Урок танців» (етап ознайомлення з грою).

Мета: розвиток здатності до імпровізації, вміння комбінувати відомі елементи народного танцю, створюючи власну композицію, розвиток уяви.

Ігровий матеріал : дзвоник, відео презентація, музичний супровід (грамзапис).

Хід гри.

Педагог: - Дзень-дзелень, дзень-дзелень, скликає дзвоник всіх дітей!

Хочу вам фільм показати, тож прошу вас ось тут сідати.

Та спочатку скажіть, малята, ви любите танцювати?

Які таночки знаєте, може пригадаєте?

Молодці, тоді на екран поглядайте та таночок називайте.

Демонстрація відео фрагментів українського танцю.

Педагог – Хто виконує таночки? Як їх виконують? От сьогодні, малята, хочу вас познайомити з таночком. А називається він – гопака. Хто хоче навчитись його танцювати, прошу руки піднімати!

Тож нас запрошує танок на танцювальний на урок.

Діти стають обличчям до екрану.

Відео презентація рухів гопака для дівчаток і для хлопчиків.

Педагог: - Урок танців починаємо, на екран всі споглядаємо.

Що вам треба всім робить? Ось ці рухи повторить.

Відтворення рухів польки дітьми.

Педагог: - Ви, малята, молодці, ви старалися усі.

Рухи всі ми закріпили, а тепер усі щосили

Чи готові ви, малята, самі гопака станцювати?

Діти під музику самостійно створюють свою танцювальну композицію з вивчених рухів.

5. «На концерті» (етап ознайомлення з грою).

Мета: закріплення народознавчого музичного репертуару, навичок музичної діяльності.

Матеріал: квитки, декорації сцени, мікрофони, музичні інструменти, елементів костюмів до танців, атрибути.

Хід гри.

Педагог: - Підходьте дівчата, підходьте хлоп'ята,

На концерт ви поспішайте! Квитки за усмішку придбайте!

Подивіться на квиток – там завдання для діток:

Хто нам буде всім співати, хто таночок танцювати,

Хто мелодії грати, а хто в залі аплодувати!

Глядачі – займіть місця, артистам на сцену нашу пора!

Ви справжні артисти усі уявіть, все що для виступу потрібно – беріть.

Діти самостійно обирають атрибути, інструменти для обраного номеру.

Педагог: - Хто ж перший виступає? Хай себе він представляє.

Діти показують свій квиток, називають вид діяльності та обраний музичний репертуар. Виконують обраний самостійно номер.

Діти оцінюють виступ аплодисментами.

Під час підведення підсумку музично-дидактичних ігор зосереджувалась увага на якості виконання ігрового завдання, елементах використання народознавчого матеріалу в діяльності, робились короткі зауваження щодо виконання поставлених завдань і поведінки дітей, особливий позитивний акцент робився на самостійність розв'язання ігрових музичних завдань.

Зацікавленість до виконання ігрових завдань в музичних видах діяльності у дітей значно підвищувалась, якщо вони проводились з використанням наочності та іграшок, що створювало передумови для більш швидкого засвоєння дітьми знань національно-патріотичного змісту, способів розв'язання ігрових завдань, сприяло розвитку інтересу до матеріалу народознавчого характеру.

Слід зазначити, що у різних формах роботи сприймання й усвідомлення показу і пояснення педагога проходило ефективніше, коли у дітей була чітко визначена та поставлена мета музичної діяльності.

Різні види музичної діяльності національно-патріотичного спрямування використовувались нами при проведенні з дітьми нетрадиційних форм занять:

- заняття-вистави («Жили у бабусі», «Ходить гарбуз по городу»);
- заняття-подорожі та заняття-мандрівки («Подорож на Січ Запорізьку», «Мандрівка з колисковою»);
- інтегровані та тематичні заняття («В гостях у митців», «На бабусиному подвір'ї», «В гостях у пісні»);
- заняття-розваги («Ой на Івана, ой на Купала»);
- заняття-прогулянки («Прогулянка рідним містом»);
- заняття-екскурсії («Екскурсія до концертної зали»);
- заняття-милування («Концерт»).

Робота з використання засобів музичної діяльності в повсякденному житті була спланована таким чином, що протягом двотижневих циклів в роботі з дітьми використовувалися різні засобів музичної діяльності, які сприяли закріпленню, розширенню та узагальненню знань, умінь і навичок дітей у сфері національно-патріотичного виховання.

В кінці двотижневих циклів організовувалась підсумкова бесіда, яка мала на меті систематизувати та узагальнити знання дітей у різних формах роботи, сприяти розвитку інтересу до культурної спадщини, створити умови для подальшого розвитку зацікавленості до минулого та сучасного своєї країни, музичними народними творами. (Таблиця 2.11.)

Таблиця 2.11.

Використання засобів музичної діяльності в повсякденному житті з метою виховання патріотичних почуттів у дітей

День тижня	I тиждень		II тиждень	
	Форма роботи	Засоби	Форма роботи	Засоби
Понеділок (український фольклор)	Бесіда «Дитяча народна пісня»	співи	Бесіда «Колискова для сестрички»	співи
	Ігрова діяльність («Згадай мирилку»)	музично-дидактична гра	Ігрова діяльність («Улюблена ед. янки»)	музично-дидактична гра
	Самостійна художня діяльність	слухання народної музики	Самостійна художня діяльність	слухання народної музики
	Сюжетна художньо-творча гра «В художній майстерні»	слухання народної музики	Сюжетна художньо-творча гра «В художній майстерні»	слухання народної музики
	Індивідуальна робота: закріплення тексту і мелодії народної пісні	співи	Індивідуальна робота: закріплення тексту і мелодії колискової	співи
Вівторок (народні звичаї, традиції. Обряди)	Бесіда «Народні свята»	відео-презентація	Бесіда «Народні традиції»	розгляд ілюстрацій
	Ігрова діяльність («Виправ помилку»)	музично-дидактична гра	Ігрова діяльність «Спільне – відмінне»	відео матеріал
	Самостійна художня діяльність	слухання народної музики	самостійна художня діяльність	слухання народної музики
	Розвага «На ярмарку»	співи, танок гра на музич. Інструментах	Розвага «Що? Де? Коли?»	відео презентація
	Індивідуальна			

	робота: складання розповіді про народне свято	розгляд ілюстрацій (картин)	Індивідуальна робота: складання описової розповіді	відео матеріал
Середа (народне мистецтво)	Бесіда «Магія народного танцю»	відео матеріал	Бесіда «Українські музики»	елементи музейної педагогіки
	Ігрова діяльність («Відгадай і назви»)	музично-дидактична гра	Ігрова діяльність («День народження мого друга»)	співи, танок гра на музич. Інструментах
	Самостійна художня діяльність	інсценування пісні	Самостійна художня діяльність	танок
	Індивідуальна робота: закріплення рухів народн. Танцю	танок	Індивідуальна робота: закріплення ритмічного малюнку мелодії.	Гра на музич. Інструментах
Четвер (сучасні музичні твори)	Бесіда «Хто створює пісню»	аудіозапис	Бесіда «Українські композитори»	слухання музики
	Ігрова діяльність («День народження у ляльки»)	співи, танок гра на музич. Інструментах	Ігрова діяльність («День народження Мурлики»)	музично-дидактична гра
	Заняття з гуртка «Чарівний пензлик»	слухання народної музики	Заняття з гуртка «Чарівний пензлик»	слухання народної музики
	Сюжетна художньо-творча гра «В художній майстерні»	слухання народної музики	Сюжетна художньо-творча гра «В художній майстерні»	слухання народної музики
	Індивідуальна робота: закріплення тексту і мелодії пісні	спів	Індивідуальна робота: закріплення мелодії пісні	спів

П'ятниця (український танок)	Бесіда «Народний танець»	відеозапис	Бесіда ««Гопачок» та «Повзунець»»	танок
	Ігрова діяльність («Хто швидше покаже елемент»)	музично-дидактична гра	Ігрова діяльність («Про що розповідає танець»)	музично-дидактична гра
	Сюжетна художньо-творча гра «Концерт»	співи, танок гра на музич. Інструментах	Сюжетна художньо-творча гра «Концерт»	співи, танок гра на музич. Інструментах
	Індивідуальна робота: закріплення елементів танцю	танок	Самостійна хореографічна діяльність	танок

Отже, вся спланована система роботи передбачала декілька етапів її реалізації, які були враховані під час здійснення освітнього процесу з дітьми експериментальної групи.

На першому етапі реалізації розробленої методики ми надавали великого значення формуванню естетичного сприйняття музичних творів народознавчого змісту. Робота в цьому напрямку передбачала надання допомоги дітям в усвідомленні краси та різноманітності музичної культурної спадщини, в їх емоціональному сприйнятті на основі проведення бесід, спостережень, демонстрації відео- та фото- матеріалів.

На цьому етапі нами приділялась велика увага розширенню знань та уявлень дітей про культурну спадщину, історичні події, розвитку умінь аналізувати й оцінювати музичні твори, виокремлювати виражальні засоби, аргументувати їх оцінку, знаходити адекватні варіанти пояснення змістових ситуацій, висловлювати своє враження від сприйняття музичних творів народознавчого змісту.

Другий етап передбачав розвиток емоційно-ціннісної сфери дітей. Розвиток позитивних емоцій та творчих проявів при спілкуванні з творами музичного народного мистецтва набуло визначального змісту у проведеному

дослідженні. Розвиток у дітей емоційної реакції на музичні твори, їх зміст сприяло проведення музично-дидактичних ігор в різних структурних частинах занять.

Мета третього етапу – трансформація знань, уявлень, умінь дітей в реальну музичну діяльність патріотичного змісту. У процесі проведення різних видів музичних занять вирішувались завдання формування ціннісного та емоційного ставлення до музичних творів та здатності до їх використання.

Проведена система роботи, яка включала різні засобами музичної діяльності та різні форми роботи з музичного виховання протягом дня і які стали для більшості дітей одним з найулюбленіших занять, сприяла підвищенню активності дітей, розвитку інтересу до народознавчого матеріалу, підвищенню їх емоційного стану, активності та самостійності у використанні музичного матеріалу народознавчого змісту, інтересу до культурної спадщини.

Слід зазначити, що робота з виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку є довготривалим процесом, який передбачає систематичність в її проведенні. Ось тому значення засобів музичної діяльності у вирішенні цього завдання важко переоцінити.

В розробленій системі роботи були задіяні різноманітні форми, методи та прийоми роботи (спостереження, розглядання наочного ілюстративного матеріалу, обстеження, дидактичні ігри, художнє слово, бесіди, розповіді тощо). Ці методи інтегрувалися при використанні різних засобів музичної діяльності та широко використовувалися педагогами як під час занять з освітніх напрямів «Комунікативний розвиток особистості», «Дитина у світі мистецтва», «Соціальний світ», так і в повсякденному житті.

Музичної засоби є джерелом естетичних і моральних переживань дитини, які вона передає різних видах дитячої діяльності. Тому ми в нашому дослідженні розглядаємо їх як засіб виховання національно-патріотичних почуттів дошкільників.

Реалізація спланованої та впровадженої в освітній процес системи роботи забезпечувалася такими умовами:

- 1). Створення предметно-просторового середовища групи, спрямованого на виховання патріотичних почуттів дошкільників й організація роботи в ньому;
- 2) Систематична освітня діяльність з дітьми на заняттях та у повсякденному житті;
- 3) Робота з батьками дошкільників щодо реалізації завдань виховання патріотичних почуттів дітей в сім'ї.

Розвивальне предметно-просторове середовище є одним із важливих компонентів успішної роботи як із всебічного розвитку дитини-дошкільника загалом, так і з виховання патріотичних почуттів зокрема.

Правильно організоване середовище, що розвиває, дозволяє кожній дитині мати можливість вільно займатися улюбленою справою, знайти заняття до душі, задовольнити свій інтерес, навчитися взаємодіяти з однолітками і дорослими-педагогами, повірити у свої сили і здібності, навчитися оцінювати свої дії та вчинки інших з точки зору моралі.

І з метою виховання патріотичних почуттів дітей 5-го року життя нами в груповій кімнаті експериментальної групи було переоформлено і доповнено осередок національно-патріотичного виховання:

- зразками творів народних майстрів;
- тематичними альбомами «Звичаї та традиції рідного народу», «В гості до митців», «Усна народна творчість», «Пісню заспіваємо», «Рідне місто моє», «Моя сім'я, моя родина»;
- наочним матеріалом (про державні та народні символи України);
- настільно-друкованими іграми «Пазли: карта України», «Одягни ляльку в національний одяг», «Хто на чому грає»;
- картотекою відео- та аудіо матеріалів на національно-патріотичну тематику.

Діти проявляли інтерес до нових предметів в осередку, розглядали їх, обстежували, задавали запитання, самостійно використовували настільно-друковані ігри та об'єднувались за інтересами.

Значною подією в експериментальній групі стало виготовлення педагогом, дітьми та їх батьками тематичних альбомів. Ця робота захопила не тільки дітей, а й дорослих. Кожна дитина мала можливість зібрати матеріал, розмістити його в альбомі та презентувати його. Виготовлені альбоми діти часто використовували в самостійній ігровій діяльності, які спонукали дітей до співу, танцю, гри на музичних інструментах тощо.

Осередок художньо-літературної діяльності був доповнений дитячою яскраво ілюстрованою літературою зі зразками усної народної творчості, енциклопедією «Народні майстри» (Київ: видавничий дім «Пегас», 2018).

Слід відзначити, що дошкільники відразу зацікавились новими виданнями, з цікавістю їх переглядали, емоційно відгукувались на знайомий народознавчий матеріал, просили прочитати той чи інший твір чи розповідь. Використання нової дитячої літератури ми використовували як на заняттях, так і в повсякденному житті з ініціативи вихователя чи дітей. Під час читання особлива увага зверталась на прояви дитячих емоцій стосовно змісту прочитаного.

До створення картотеки відео та аудіо матеріалів були залучені батьки вихованців. Кожний музичний матеріал презентувався дітям, що дало можливість їм запам'ятовувати музичні твори народних та сучасних митців та висловлювати прохання послухати їх в ігровій чи самостійній діяльності. Картотека музичного матеріалу стала незамінним атрибутом в роботі з дітьми як вихователя, так і музичного керівника.

Стосовно предметно-розвивального середовища приміщення закладу слід зазначити, що музична зала є найбільш відвідуваним дітьми місцем у закладі. Ось тому ми оформили музичну залу в національних кольорах, використавши для цього різноманітні матеріали (тканину, папір, карток, покидьковий матеріал). Вже можна констатувати, що це значно підвищило інтерес дітей до народознавчого музичного матеріалу, викликало позитивні емоції при проведенні музичних занять.

Система роботи з дітьми з виховання патріотичних почуттів була втілена при систематичному проведенні освітньої діяльності з дітьми на заняттях і у повсякденному житті.

Робота з батьками вихованців експериментальної групи щодо реалізації завдань виховання патріотичних почуттів дітей в сім'ї була одним з пріоритетних завдань.

Слід наголосити на тому, що протягом експериментального періоду була проведена ґрунтовна робота з батьками для підвищення рівня їх обізнаності в питаннях виховання патріотичних почуттів у дітей та ролі засобів музичної діяльності у вирішенні цього завдання.

Нами був складений план роботи з батьками на весь експериментальний період. (Таблиця 2.12.)

Таблиця 2.12.

План проведення просвітницької роботи з батьками в експериментальній групі дітей старшого дошкільного віку щодо виховання патріотичних почуттів у дитини

<i>№ з/п</i>	<i>Заходи</i>	<i>Відповідальний</i>	<i>Форма проведення</i>
1	Лекторій «Виховуємо патріотів».	Методист	березень (онлайн)
2	Бесіда за круглим столом «Особливості виховання патріотизму у дітей дошкільного віку»	практичний психолог	
3	Поради батькам «Засвоєння дитиною словника рідної мови в умовах сім'ї».	вихователі	
4	Скринька запитань та відповідей «Виховання любові до членів родини».	Вихователі	квітень (онлайн)
5	Консультація «Використання українського фольклору вдома».	Музичний керівник	
7	Бесіда за круглим столом «Ознайомлення малят з народними святами в колі сім'ї».	музичний керівник	травень (онлайн)
8	Пам'ятка «Розкажіть дитині про народні свята»	вихователі	

9	Анкетування «Музичні вподобання вашої дитини».	Музичний керівник	Червень
10	Практикум «Навчання дитини грі на народних музичних інструментах».	Музичний керівник	
11	Лекція «Музика у вихованні патріотичних почуттів дошкільників».	Музичний керівник	липень
12	Книжкова онлайн-полиця «Музичний матеріал народознавчого змісту у виховання вашої дитини».	Вихователі	
13	Пам'ятка для батьків «Розвиваємо пам'ять дитини: засвоєння тексту народних пісень».	Музичний керівник	
14	Відкритий перегляд сюжетного музичного заняття з дітьми та тему «Музика ллється, все затихає».	Музичний керівник	серпень
15	Педагогічний ринг «Чи варто виховувати у дитини патріотичні почуття».	Методист, вихователі	
17	Творча зустріч «Результативність системи роботи з формування патріотичних почуттів засобами музичної діяльності».	Методист, музичний керівник, вихователі	

Слід зазначити, що результативність проведеної роботи з батьками вихованців досить висока. Зацікавленість батьків питаннями виховання дитини-патріота та ролі у цьому процесі різних засобів музичної діяльності була значно підвищена завдяки різноманітним формам просвітницької роботи.

Отже, можна констатувати, що засоби музичної діяльності є одним з ефективних і результативних методів виховання національно-патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку, які вводять дитину у світ культурної спадщини рідного народу, дозволяють їй доторкнутися до джерел народної мудрості, усвідомити свою національну ідентичність та відчутти гордість за приналежність до української нації вільних людей.

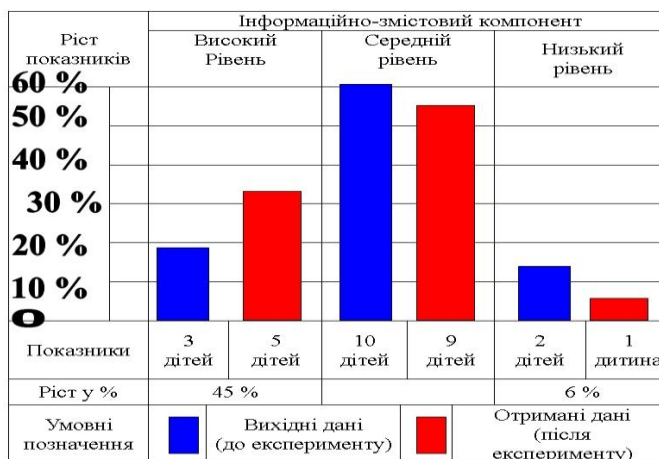
2.3. Результати впровадження системи роботи з виховання національно - патріотичних почуттів дітей дошкільного віку засобами музичної діяльності

Слід зазначити, що робота з виховання патріотичних почуттів дітей є довготривалим процесом, який передбачає систематичність в її проведенні. За період експериментальної роботи в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні і в регіоні не можна констатувати значних результатів.

Але проведена планомірна робота з дітьми вже має позитивну динаміку педагогічного впливу на виховання патріотичних почуттів засобами музичної діяльності у старших дошкільників. Аналіз отриманих даних показав, що на початку нашого дослідження у дітей контрольної та експериментальної групи були досить низькі показники (за методикою І.М. Білої) рівня знань національно-патріотичного характеру: 19 % дітей мали низький рівень (3 дітей), в межах 60 % – середній рівень (9,10 дітей), 19 % – високий (3 дітей).

Після проведення експериментального дослідження ці показники істотно змінилися. Результати повторного діагностичного обстеження показали, що низький рівень знань мають 2 дітей в експериментальній групі, що складає 13 %, а це на 6 % менше, середній рівень – 56 % (9 дітей), а високий рівень – 31 % (5 дітей), що майже вдвічі більше. Показники дітей контрольної групи майже не змінився, покращили показники лише 5 % дітей.

Порівняльні дані росту показників рівня інформаційно-змістового компоненту сформованості національно-патріотичних почуттів у дітей засобами музичної діяльності показано в діаграмі. (Діаграма 2.1.)

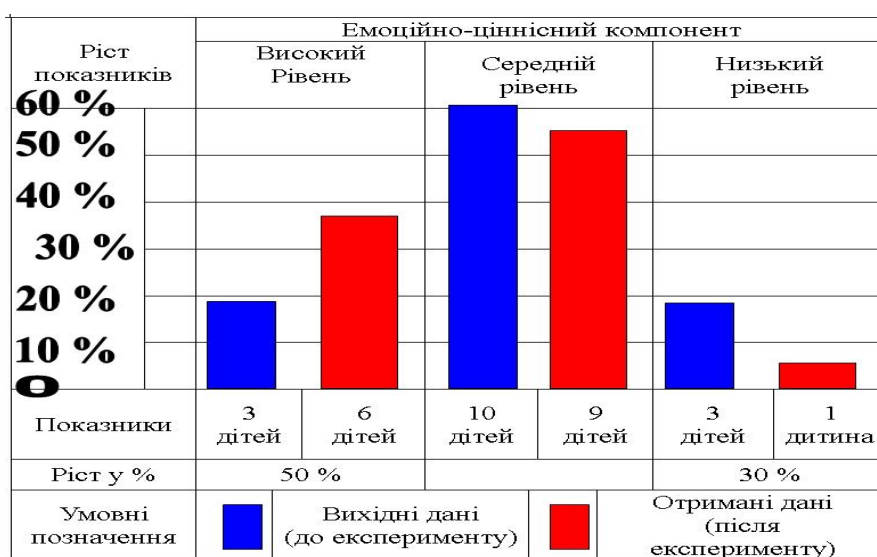

Діаграма 2.1.

Покращили показники рівня сформованості емоційно-ціннісного компоненту (за методикою Л. Шилової) 5 дітей, що складає 30 % від загальної їх кількості. На третину покращились показники дітей, які мали низький рівень, покращились у сторону зростання показники дітей, які мали середній рівень, і вдвічі покращились показники дітей, які мали високий рівень. Показники дітей контрольної групи залишилися на тому ж рівні.

Порівняльні дані росту показників рівня розвитку емоційно-ціннісного компоненту вихованості національно-патріотичних почуттів у дітей засобами музичної діяльності показано в діаграмі. (Діаграма 2.2.)

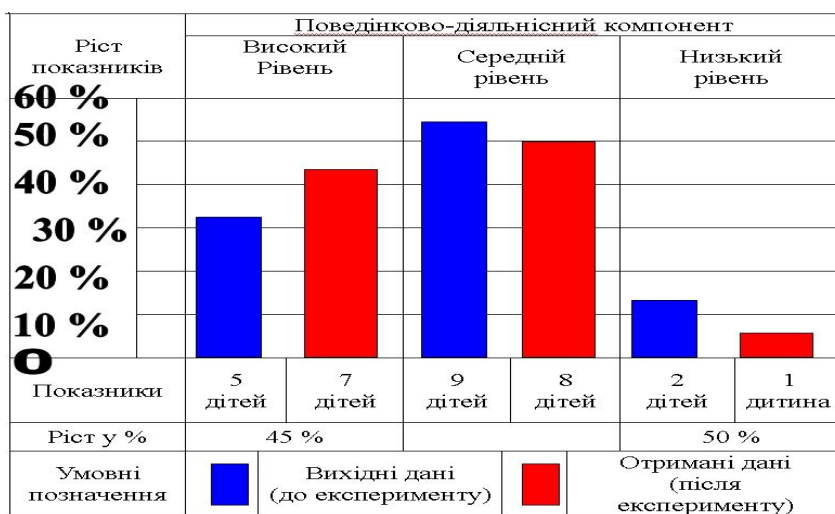
Діаграма 2.2.

Аналіз отриманих даних показав, що на початку нашого дослідження у дітей експериментальної групи були досить низькі показники і в поведінково-діяльнісному компоненті (за методикою Л. Кукуєвої): 13 % дітей мали низький рівень (2 дітей), 56 % – середній рівень (9 дітей), та 31 % – високий (5 дітей).

Після проведення експериментального дослідження в експериментальній групі ці показники змінилися. Результати повторного діагностичного обстеження показали, що низький рівень поведінково-діяльнісного компоненту має лише 1 дитина, що складає 6 %, а це на 50 % менше, середній рівень – 50 % (8 дітей), а високий рівень – 44 % (7 дітей), що майже на 50 % більше. В контрольній групі дітей показники змінилися у сторону зростання лише на 10 %.

Порівняльні дані росту показників рівня показників поведінково-діяльнісного компонента вихованості національно-патріотичних почуттів у дітей засобами музичної діяльності показано в діаграмі. (Діаграма 2. 3).

Діаграма 2.3.

Проведене експериментальне дослідження показало, що діти експериментальної групи вже мали певні знання, уміння і навички музичної діяльності у сфері національно-патріотичного виховання, володіли елементарними технічними прийомами виконання музичного матеріалу патріотичного змісту.

Вони з інтересом сприймали ігрові завдання сюжетних музичних ігор, який для них носив елементи новизни. Спочатку більшість дітей лише відтворювали зразок виконання завдань, не проявляючи інтересу та зацікавленості, свого власного творчого бачення, а у співові та таночках прояв національного музичного матеріалу був майже невиражений.

Проведена цілеспрямована систематична експериментальна робота дала змогу проявити більш високий рівень вихованості національно-патріотичних почуттів засобами музичної діяльності.

У більшості дітей значно підвищився інтерес до різних видів музичної діяльності та музичного матеріалу патріотичного змісту, зросла мовленнєва активність, діти оволоділи способами імпровізації, імітування, варіативності у виконанні музичного репертуару. У більшості дітей сформувалось позитивне ставлення до самого процесу виконання музичного матеріалу патріотичного змісту у грі на музичних інструментах, співові, танцях.

Висновки до другого розділу

Саме в дошкільному віці закладаються основи духовності особистості, формується ставлення до оточуючого світу і бажання жити в ньому та перетворювати його.

Проаналізувавши проведене експериментальне дослідження, можна зробити висновок, що використання засобів музичної діяльності в освітньо-виховному процесі є ефективним засобом у вихованні національно-патріотичних почуттів дошкільників. Різні форми, методи, прийоми роботи з музичної діяльності національно-патріотичного змісту набувають особливого значення у розвитку пізнавальних інтересів дітей, формуванню їх національної свідомості, розвитку музичної компетентності. Під час проведення цієї роботи у дітей формується інтерес до практичної музичної діяльності народознавчого спрямування, формуються почуття гордості до приналежності до української нації.

Всі музичні заняття мають бути спрямовані на виховання у дошкільників національно-патріотичних почуттів. Щоб реалізувати поставлене завдання, необхідний комплексний підхід, який передбачає взаємозв'язок всього педагогічного процесу.

При плануванні музичних занять та інших форм роботи з дітьми необхідно враховувати всю освітню роботу, яка проводилась з виховання національно-патріотичних почуттів, ознайомленню з минулим та сьогоденням рідного народу.

Слід зазначити, що виховання патріотичних почуттів дуже складний і тривалий процес, який передбачає проведення планомірної і систематичної роботи з дітьми в цьому напрямі.

При правильній організації та проведенні роботи з виховання національно-патріотичних почуттів засобами музичної діяльності можливо сформувати у дітей високий рівень їх прояву в різних видах музичної діяльності.

Виховання патріотичних почуттів є модальною складовою у старшому дошкільному віці. З метою виявлення шляхів підвищення рівня їх вихованості у дітей дослідниками були включені різноманітні засоби музичної діяльності у різні форми роботи з дітьми.

Результати дослідження засвідчили, що завдяки систематичному використанню засобів музичної діяльності підвищився рівень вихованості патріотичних почуттів у дітей. Можна стверджувати, що систематичне їх застосування здатне суттєво поліпшити загальний стан розвитку цієї якості у дітей, підвищити їх емоційний стан, зацікавленість самим процесом музичної діяльності, залучити більш пасивних дітей до музичної діяльності, сприяти розвитку інтересу до народознавчого матеріалу, як фундаменту їх подальшого розвитку.

Проведена експериментально-дослідницька робота та теоретичний аналіз проблеми виховання національно-патріотичних почуттів дітей дошкільного віку дали змогу отримати достовірні результати, на основі яких можна зробити певні висновки:

- найбільш сензитивним періодом виховання національно-патріотичних почуттів є старший дошкільний вік;
- рівень розвитку навичок музичної діяльності значною мірою обумовлює якість засвоєння дітьми музичного матеріалу народознавчого змісту;
- включення засобів музичної діяльності у різноманітні форми роботи стимулює національно-патріотичні прояви старших дошкільників;
- ефективність виховання національно-патріотичних почуттів підвищується за рахунок використання різних засобів музичної діяльності;
- ефективним засобом виховання національно-патріотичних почуттів у дошкільників виступає музичний матеріал народознавчого змісту та різні засоби музичної діяльності.

Позитивні емоції, які виникають у процесі музичної діяльності, поступово переходять у звичку емоційно відгукуватися на матеріал патріотичного змісту. Потім ця звичка стає стійкою потребою, яка продовжує

зміцнюватися протягом подальшого життя, що дасть змогу сформувати особистість патріота.

Слід зазначити, що засоби музичної діяльності стали важливим компонентом в роботі з дошкільниками у вихованні національно-патріотичних почуттів. Діти, з якими систематично проводились різні форми роботи з включенням музичної діяльності на народознавчій основі, мають позитивну динаміку у формуванні цієї якості.

Слід зазначити, що ми в своїй експериментальній роботі створили модель такого освітнього процесу, де звичайні завдання стають бажаними і цікавими завдяки багатьом засобам музичної діяльності, ігровим діям, шляхам наслідування, а головне – виховують національно-патріотичні почуття дітей.

Отже, плануючи різні форми роботи з музичної діяльності в закладі дошкільної освіти, є доцільним та педагогічно виправданим їх використання як засобу виховання національно-патріотичних почуттів.

Виховання патріотичних почуттів має зайняти важливе місце у освітньому процесі дошкільнят. Практика показує, що більшість дітей не можуть домогтися високих результатів у прояві патріотичних почуттів не тому, що в них невеликий запас знань і технічних навичок виконання музичного матеріалу, а головним чином, внаслідок недостатнього використання в освітньому процесі засобів музичної діяльності.

Безумовно, сама організація використання засобів музичної діяльності вимагає від педагога розуміння їх значущості і цінності у вихованні національно-патріотичного почуттів дітей, великої творчості і майстерності.

Як показує практика, систематичне застосування засобів музичної діяльності викликає у дітей активний інтерес до музики патріотичного спрямування, сприяє швидкому оволодінню дітьми музичним репертуаром та сприяє прояву патріотичних почуттів у різних видах дитячої діяльності.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Сучасні умови розвитку нашої країни визначають підвищений інтерес суспільства до питань громадянського виховання підростаючого покоління в дусі гуманістичних ідеалів і загальнолюдських цінностей. Це пов'язане, головним чином, з вихованням національно-патріотичних почуттів у дітей, розвитком особистості високої емоційної культури; становленням великого спектру моральних і гуманних почуттів зростаючої людини.

Людей без духовного життя і національного стержня не існує. Від якості, змісту, спрямованості освітнього процесу залежить якість самої особистості дитини. Без духовного життя народу не було б тієї людської культури, яка створювалася століттями.

Духовний світ дитини це, насамперед, світ її почуттів. Емоційність є відмінною рисою дітей старшого дошкільного віку. Вона накладає відбиток на розвиток дитини, на становлення її особистості. Усі сфери внутрішнього, духовного світу старшого дошкільника, так чи інакше, пов'язані з його емоційно-почуттєвою сферою. Психологи відзначають взаємозв'язок між духовним розвитком дитини і її емоціями й почуттями.

Джерело національно-патріотичних почуттів дитина несе в собі від народження, як головну якість духу. Звідси виняткова необхідність закладати основи, виховувати, розвивати, формувати духовне життя дитини.

В період дошкільного віку активно формуються моральні норми поведінки, почуття любові до своїх батьків, рідного дому, народу, краю, виникають перші основи зв'язків зі своїм історичним коренем, закладаються підвалини національного менталітету.

Як вважає Н. Рогальська, зміцнення педагогічних позицій родинного і суспільного виховання, формування підростаючої особистості успішніше реалізується якщо діти зростають і розвиваються в процесі освоєння духовних надбань народу. І старший дошкільний вік найбільш сензитивний період для закладки й становлення основ майбутнього громадянина.

Старший дошкільний вік відзначається тим, що саме в цьому віці закладаються основи морального та громадянського обличчя особистості, йде інтенсивне освоєння, засвоєння та усвідомлення моральних вимог, що подає соціальне середовище, практично перевіряються найважливіші норми стосунків між людьми, освоюються основні засоби емоційної виразності, формуються національно-патріотичні почуття.

Численні дослідники наголошують, що завдяки ігровим формам пізнання дійсності діти з легкістю опановують суспільний досвід, набувають і закріплюють комплекси знань, умінь і навичок, розвивають свій потенціал.

Виділяючи емоційно-почуттєву сферу як пануючу у дітей старшого дошкільного віку, дослідники доходять висновку, що найбільш конструктивним засобом для розвитку духовного світу людини є мистецтво, зокрема музичне, яке являє собою джерело справжньої духовності, акумулюючи в собі образи краси, як вищі загальнолюдські духовні цінності.

Природа музичної діяльності близька природі гри. Відомий філософ і дослідник культури Й. Хьойзінга стверджував, що в основі будь-якої музичної діяльності лежить гра. Музичні діяльність і гру зближує те, що вони здійснюються вільно, передбачають наявність особливої психічної установки, за якою учасники перебувають одночасно в двох вимірах – реальному й уявлюваному: серед реальних подій, звуків і серед композицій уявлюваних образів, вражень.

Музично-ігрова діяльність доступна всім дітям, а засоби музичної діяльності – невичерпним джерелом вражень, думок, емоцій, дій, способів розв'язання різних проблем.

Саме в дошкільному віці закладаються основи громадянської позиції особистості, формується ставлення до оточуючого світу і національно-патріотичні почуття.

Проаналізувавши проведені експериментальні дослідження, можна зробити висновок, що використання різних засобів музичної діяльності в

освітньому процесі є ефективним засобом у вихованні національно-патріотичних почуттів дошкільників.

Різні форми роботи з музичної діяльності, на яких пріоритетним засобом виступають засоби музичної діяльності, набувають особливого значення у розвитку пізнавальних інтересів дітей, розвитку їх громадянських почуттів. Під час проведення цієї роботи у дітей формується інтерес до практичної музичної діяльності патріотичного змісту, розвиваються творчі здібності та формуються національно-патріотичні почуття.

Ось тому всі форми роботи з дітьми мають бути спрямовані на виховання патріотичних почуттів у дошкільників. Щоб реалізувати поставлене завдання, необхідний комплексний підхід, який передбачає взаємозв'язок всього педагогічного процесу.

При плануванні музичних занять необхідно враховувати всю освітню роботу, яка проводилась по ознайомленню з соціальним середовищем, розвитку мовлення, художній літературі, зображувальній діяльності. Слід зазначити, що виховання патріотичних почуттів складний і тривалий процес, який передбачає проведення планомірної систематичної роботи з дітьми в цьому напрямку.

При правильній організації та проведенні роботи з виховання національно-патріотичних почуттів у дітей засобами музичної діяльності можливо сформувати у дітей високий рівень їх прояву в різних видах музичної діяльності.

Завдяки засобам музичної діяльності педагог отримує необмежені можливості у створенні умов для прояву патріотичних почуттів дітей, фантазії, здібностей, а тому засоби музичної діяльності ніколи не перетворюються на метод з вичерпаним потенціалом. Засоби музичної діяльності надають дітям широкі можливості для розширення та узагальнення уявлень про теперішнє і минуле свого народу, проявів громадянської поведінки, а отже дає дітям змогу засвоювати національні

цінності, отримувати задоволення від власної музичної діяльності, створювати нову суспільну реальність, частиною якої є вони самі.

Ось тому з метою виявлення шляхів підвищення рівня вихованості національно-патріотичних почуттів у дітей дослідниками були включені засоби музичної діяльності у різні форми роботи з дітьми.

Результати дослідження засвідчили, що завдяки систематичному використанню засобів музичної діяльності підвищився рівень вихованості патріотичних почуттів у дітей. Можна стверджувати, що систематичне їх застосування здатне суттєво поліпшити загальний стан виховання цієї якості у дітей, підвищити їх емоційний стан, зацікавленість самим процесом використання музичного матеріалу патріотичного спрямування, залучити більш пасивних дітей до музичної діяльності, сприяти розвитку інтересу дітей до виховання, як фундаменту їх подальшого виховання патріотичних почуттів.

Отже, виховання національно-патріотичних почуттів у дошкільників має проводитися в двох напрямках:

- проведення цілеспрямованої виховної художньо-естетичної роботи, яка є вирішальним фактором у формуванні патріотичних почуттів: проведення на високому методичному рівні занять з музичної діяльності з використанням музичного матеріалу патріотичного змісту, гурткової роботи, свят та розваг, індивідуальної роботи, самостійної музичної діяльності та інших традиційних і нетрадиційних форм роботи з використанням різних засобів музичної діяльності, під час яких дошкільнята оволодівають комплексом знань, умінь і навичок та проявів національно-патріотичних почуттів;
- забезпечення використання різних засобів музичної діяльності у вихованні патріотичних почуттів дітей.

Засоби музичної діяльності – це поштовх до виховання патріотичних почуттів, прояву самостійності, ініціативи, вираження індивідуальності. Застосовуючи і комбінуючи їх, діти утверджуються як громадяни суспільства, вчать самостійно шукати способи прояву почуттів та вирішення освітніх завдань.

Засоби музичної діяльності не стомлюють дітей, у них зберігається висока активність, працездатність протягом усього часу, відведеного на виконання завдання. Можна сказати, що вони дозволяють, відійшовши від стандартного, традиційного відтворення, висловити свої емоції, дають дитині свободу у проявах почуттів і вселяють впевненість у своїх силах.

Отже, необхідно домагатися того, щоб у освітньому процесі використання засобів музичної діяльності давало дітям нові враження, сприяло тому, щоб діти поринули у світ громадянських почуттів та активності.

Можна зробити висновок, що виховання національно-патріотичних почуттів у дошкільників буде ефективним за умови, що він є органічною частиною всього виховного процесу закладу дошкільної освіти, предметом спільного піклування педагогічних працівників, членів родини, коли кожний дорослий з повною відповідальністю буде ставитись і виконувати основне завдання – виховання людини-патріота, всебічно розвиненої особистості.

Душа дитини в період дошкільного віку найчутливіша і найвразливіша, і в цей час плекати її треба найбільше, щоб серце, і воля, і розум, і тіло розвивалися гармонійно.

Слід зазначити, що засоби музичної діяльності дослідники використовували з метою інтенсифікації процесу виховання патріотичних почуттів. Вони виступили моделлю такого освітнього процесу, де звичайні завдання стають бажаними завдяки багатьом видам музичної діяльності, ігровим подіям, діям, шляхам слідування до мети, а головне – використання щоразу нових і цікавих продуктів музичної діяльності. Діти, з якими систематично проводились різні форми роботи з включенням цих засобів музичної діяльності в різні форми роботи мають позитивну динаміку в вихованні національно-патріотичних почуттів. Засоби музичної діяльності дають дітям змогу відчувати навколишній світ серцем, пізнати його розумом, доторкнутись до нього почуттями.

Дитина в період дошкільного віку дуже чутлива, і в цей час плекати її треба найбільше, щоб її духовний світ розвивався і утверджувався.

Засоби музичної діяльності допомагають зацікавити дітей творами музичного мистецтва патріотичного характеру, адже зацікавлення викликає допитливість, породжує найдобріші почуття, формує громадянський світогляд, бажання самовиразитись у соціумі.

Виховання дітей засобами музичного мистецтва є найтоншим інструментом, яким необхідно торкатися сердець вихованців.

Отже, проведене психолого-педагогічне дослідження показало, що використання засобів музичної діяльності в освітньому процесі дошкільників систематизує та узагальнює знання дітей про народне мистецтво, і музичне зокрема, ознайомлює дітей з багатоманітністю його проявів, нагромаджує фонд знань про якості, зв'язки і залежності, розвиває естетичне та громадянське бачення, що в подальшому сприятиме досягненню дітьми відповідного рівня громадянської та естетичної компетентності.

Проведена експериментально-дослідницька робота розглядала проблему, пов'язану із необхідністю використання духовно-творчого потенціалу культурної спадщини та музичного мистецтва як могутнього засобу виховання основ духовності та національно-патріотичних почуттів старших дошкільників.

Проведене дослідження розкрило деякі підходи виховної практики, які дозволяють закладати фундамент громадянської позиції особистості дошкільника, містило порівняльний аналіз особливостей процесу формування духовних цінностей у дітей старшого дошкільного віку засобами музичної діяльності, який показав, що їх використання в освітньому процесі є педагогічно виправданим і ефективним у вихованні духовності підростаючої особистості.

Оскільки дошкільний вік – це період початкового становлення особистості, впродовж якого відбувається колосальне збагачення і впорядкування її чуттєвого досвіду, а саме національно-патріотичних почуттів, оволодіння нею специфічно людськими формами сприймання і мислення, то стає очевидним той факт, що рівень готовності дошкільнят до

сприйняття народознавчого матеріалу визначається саме системою виховання і навчання дітей.

Музика – це особливий жанр, у ньому розкривається краса найдоступнішого для сприйняття дитиною оточуючого світу, а засоби музичної діяльності є могутнім фактором, які допомагають у вирішенні цього важливого завдання. Потрібно систематично та планомірно використовувати їх потужну силу. З огляду на це, педагогу необхідно важливу увагу приділити вихованню патріотичних почуттів засобами музичної діяльності.

Для покращення змісту освітнього процесу закладу дошкільної освіти та вирішення поставлених завдань на музичних заняттях та в повсякденному житті використовувався широкий спектр форм, методів та прийомів роботи.

Нами розроблено та проведено комплекс інтегрованих тематичних музичних занять з використанням народознавчого матеріалу та різноманітних засобів музичної діяльності («В гостях у сопілки», «Народний танок», «Мамина пісня», «На Січі Запорізькій», «Запальний гопачок»), створено фотоальбом «Музика рідного краю», організовано фото виставки («Ой музики-музиченьки», «Запрошуємо до танцю», «Улюблені пісні»), які сприяли розвитку інтересу до музичних творів патріотичного змісту та музичного народного мистецтва взагалі.

Особливо цінним у цій роботі було залучення кожної дитини за його бажанням до будь-якого виду музичної діяльності. Слід зазначити, що діти старшого дошкільного віку відрізняються певною самостійністю, вони здатні діяти незалежно від допомоги та керівництва дорослого, покладатися на власні сили, виявляти елементарну самокритичність та творчі прояви. Саме тому ми приділяли значну увагу формуванню у дітей особистісної творчої позиції як під час проведення музичних занять, так і під час самостійної музичної діяльності, структурним елементом яких був запропонований дітям народознавчий матеріал.

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для покращення роботи з виховання національно-патріотичних почуттів дошкільників старшого дошкільного віку засобами музичної діяльності нами рекомендовано:

- проведення тематичних музичних занять («Мамина колискова», «На вечорницях», «Про що розповідає музика», «Моя улюблена пісня», «Мова моя світанкова», «До джерел народного танцю»);
- включення засобів музичної діяльності в структуру занять з різних розділів програми та проведення їх в повсякденному житті;
- проведення тематичних тижнів («Тиждень народного танцю», «Зимовий вертеп», «Тиждень народної пісні», «Тиждень сучасної музики»);
- створення презентацій («Звітний концерт», «Народження пісні»);
- проведення конкурсів на кращого співака, знавців народних музичних творів, на кращу презентацію таночка;
- створення фото альбомів («Козацькі забави», «З музикою в минуле»);
- проведення свят та розваг з використанням музичного матеріалу патріотичного спрямування до народних та державних свят («День рідної мови», «День Прапора», «День Незалежності», «День захисту дітей», «День миру» тощо);
- залучення батьків вихованців до створення музичних картотек, картотек фото та відео матеріалів на народознавчу тематику;
- забезпечення інтеграції народознавчого музичного матеріалу в різні форми роботи з дітьми;
- проведення систематичної індивідуальної роботи з дітьми з метою покращення сприймання та відтворення музичного матеріалу народознавчого спрямування в різних видах музичної діяльності дітей.

Отже, підсумковий моніторинг дав змогу зробити висновок про ефективність розробленої нами методики з використання засобів музичної діяльності у вихованні національно-патріотичних почуттів дошкільників,

оскільки відбулися позитивні зміни щодо сприйняття та використання музичних творів народознавчого змісту у різних видах музичної діяльності.

Той, хто відчув на собі життєвий вплив духовних скарбів свого народу, прагнучим з честю дотримуватися національних заповідей, утверджуватиме добрими справами свій родовід, будуватиме в собі храм Громадянина і Патріота, храм Добра, Правди і Краси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А.М. педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. /А.М. Алексюк. К.: Либідь, 1998. 560 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. URL:
https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Vazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
(дата звернення 01.06.2023).
3. Бех І. Виховання особистості: сходження до духовності. /І. Бех. К.: Либідь, 2006. 272 с.
4. Березова Г. Хореографічна робота з дошкільнятами. Київ: Музична Україна, 1999. 230 с.
5. Бех І.Д., Чорна К.І. Ключові напрями патріотичного виховання молоді: методичний посібник. К.: Академія, 2014. 119 с.
6. Бичков. Ю.Н. Проблеми дитячого музичного виховання. М.: РАМ ім. Гнесіних, 2004. 120 с.
7. Богуш А. М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 440 с.
8. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник для студ. Вищ.навч. закладів ед.-тів дошкільної освіти. Київ : Видавничий дім «Слово», 2006. 304 с.
9. Бондаренко А. К. Дидактичні ігри в дитячому садку. М.: Просвіта, 1991. 146 с.
10. Борщ Р.М., Самойлик Д.В. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості». Тернопіль: Мандрівець, 2013. 72 с.
11. Верховинець В.М. Теорія українського народного танцю. К.: Музична Україна, 1999. 150 с.
12. Верховинець В. М. Весняночка: Ігри зі співом для дітей дошкільного і

- молодшого шкільного віку. К.: Музична Україна, 2001. – 343 с.
13. Ветлугіна Н. А. Розвиток музичних здібностей дошкільників в процесі музичних ігор. М.: Просвіта, 1988. 246 с.
14. Ветлугіна Н.О. Музичний розвиток дитини. М.: Просвіта, 1988. 190 с.
15. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. Львів: Львівський обласний науково-методичний інститут освіти, Львівське обласне педагогічне товариство ім. Г. Ващенко, 1996. 238 с.
16. Володарська М.О. Світ прав дитини. Уроки громадянської освіти. Харків: Світязь, 2005. 65с.
17. Вурвуд Л.Ф. Відкривай духовні острови. Українське народознавство. Донецьк: ЛТД, 1998. 84 с.
18. Гагаріна Н.П. Концептуальні засади створення розвивального середовища в дошкільних навчальних закладах / Н.П. Гагаріна // Психолого-педагогічні умови організації розвивального середовища в закладах освіти: матеріали Всеукраїнської наук.-прак. Конф., 6-7 травня. 2010 р. Херсон, 2010. С. 55-60.
19. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). // Освіта, 1993 - № 44-46. 62 с.
20. Дзержинська І.М. Формування сприйняття музики у дошкільників. М.: Просвіта, 1992. 149 с.
21. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. Проекту В. О. Огнев'юк; ед.. Кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко (та ін.); наук. ед.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. Осв. І науки України, Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка. Київ: Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
22. Железнов С . Розвиток музичних здібностей. К.: Глянц, 2008. 164 с.
23. Навчання дітей дошкільного віку рідної мови: навчальний посібник / уклад. Л. В. Іщенко. Умань : ПП «Жовтий», 2013. 138 с.
24. Каплуновська О.М. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. / О.М. Каплуновська, І.І. Кичата, Ю.М. Палець : за наук. ед.. О.Д. Рейпольської.

Тернопіль: Мандрівець, 2016. 72 с.

25. Качур М.П. Патріотичне виховання молодших школярів засобами художнього краєзнавства: автореф. Наук. Київ, 2010. 120 с.

Кисельова О. Ми маленькі українці //Дитячий садок, 2007. № 20. С. 36-37.

26. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді : Додаток до Наказу МОН України від 16.06.2015 № 641.

27. Крутій К.Л. Ключові компетенції дітей дошкільного віку як результат якісної освіти. Формування професійної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу в умовах глобалізації: збірник наукових праць. Матеріали V Міжнародних педагогічних читань. Херсон, 2009. С.16-18.

28. Крутій К. Л. Діяльнісна модель заняття. //Дошкільне виховання. 2006. № 7. С. 16-19.

29. Кононова Н. Музично-дидактичні ігри для дошкільників. М.: Просвіта, 1982. 175 с.

30. Михайлова М. Розвиток музичних здібностей дітей. Ярославль: Академія розвитку, 1997. 264 с.

31. Народознавство в дошкільному закладі / методичні рекомендації для вихователів / упорядник О.П. Макаренко. Тернопіль: Мандрівець, 1992. 143 с.

32. Науменко С.О. Музично-естетичне виховання дошкільників. К.: Веселка, 2004. 96 с.

33. Науменко С.О. Психологія музичності та її формування у молодших школярів / С.О. Науменко. – К.: Веселка, 2006. 199 с.

34. Науменко С.О. Музично-естетичне виховання дошкільнят / С.О. Науменко. К.: Веселка, 2008. 96 с.

35. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук; За ред. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

36. Половіна О.А. Мистецтво як джерело формування естетичних вражень. //Науково-дослідна діяльність молодих вчених: особливості підготовки

- майбутнього вчителя: Матеріали звітної науково-практичної конференції, травень 2003 р. / Укл.: П.В.Дмитренко, Л.Л.Макаренко, І.О.Нікуліна. К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2003. с. 205–211.
37. Присяжнюк І.Ю. Музично-дидактичні ігри для дошкільнят: посібник для музичних керівників дошкільних закладів. К.: Баришівка, 2011. 20 с.
38. Про дошкільну освіту: Закон України. Редакція від 01.01.2021 р. URL: <https://zakon.help/law/2628-III> (дата звернення 01.06.2023).
39. Про застосування державної мови в освітньому процесі. Лист МОН України від 17.09.19 № 1/9-581. Дошкільне виховання. 2019. № 10. С. 1-2.
40. Про національно-патріотичне виховання в закладах освіти у 2019-2020 році. Лист МОН України, травень 2019 р.
41. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 ч. / Аксьонова О. П., Аніщук А.М., Артемова Л. В. (та ін.); наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. Ч. II: Від трьох до шести (семи) років. 452 с.
42. Сімон О. П. Дитина. Гармонія. Світ. Обласна авторська програма художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку. Полтава: ТБК, 1998. 126 с.
43. Скуратівський В.Т. Дідух: Свята українського народу. Київ, 1995. 272с.
44. Сухомлинська О.В. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності / Дошкільне виховання, 2003. № 2.
45. Сучасне заняття в дошкільному закладі: Навчально-методичний посібник / За ред. Н. В. Гавриш; ред. Кол.: Н. В. Гавриш, О. О. Лінник, Н. В. Губанова. Луганськ: Альма-матер, 2007. 496 с.
46. Тарасенко С. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної і початкової освіти. Навчально-методичний посібник / За ред.. Г. С. Тарасенко. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 320 с.
47. Тарасова Л. Музика в сім'ї. М.: Дитяча література, 1985. 110 с.
48. Теплов Н.А. Музика – дітям: посібник для музичного керівника. К.: Січ, 2005. 144 с.

49. Фесюкова Л.Б., Макаренко О.В. Я живу в Україні. Харків, 2008. 128с.
50. Філімонова Т.В. Освітньо-виховне середовище як чинник патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку: збірник наукових праць «Педагогічні науки». Випуск LXXVII. Том 1. 2017
51. Янківська О. П. Дидактичні ігри в дитячому садку. К.: Радянська школа, 1985. 112 с.

Методика І.М. Білої «Незакінчені речення»
(реалізація інформаційно-змістового критерію)

Діти закінчують речення, розпочаті вихователем:

1. В моїй родині живуть...
2. Всією сім'єю ми святкуємо...
3. Я знаю народні свята...
4. Я знаю державні свята...
5. В моїй родині дарують подарунки на...
6. У вихідні дні ми разом...
7. Моя країна називається...
8. Моя мова... Я говорю...
9. Кольори прапора України...
10. Я знаю народні пісні... Моя улюблена народна пісня...
11. Я знаю українські таночки... Мені подобається український танок...
12. Я люблю грати на музичних народних інструментах...
13. Я знаю українські сучасні пісні...
14. Я люблю слухати музику...
15. Мені подобається український...

Методика Л. Кукуєвої «Ситуації вільного вибору»

(реалізація поведінково-діяльнісного критерію)

Ситуація 1.

До тебе на день народження прийшли гості. Як ти їх зустрінеш? Яку пісню ти запропонуєш заспівати разом?

Результати відповідей та участь в обговоренні ситуації здійснювалися за трибальною шкалою. Запропоновані відповіді та їх кількісна обробка:

3 бали – гостей зустріну радісно, запропоную пройти до столу зі смаколикami, запропоную заспівати українських пісень.

2 бали – зустріну гостей, запропоную просто заспівати будь-яку пісню.

1 бал – не знаю, яку пісню заспівати.

Ситуація 2.

Яке б свято ти хотів святкувати зі своїми друзями? На яке свято ти б хотів запросити своїх друзів? Що ти можеш розповісти друзям про його виникнення?

3 бали – дитина називає декілька народних та державних свят, розповідає про основні їх особливості.

2 бали – дитина називає свята, поверхово розповідає про них.

1 бал – дитина називає свято, але не може про нього розповісти.

Ситуація 3.

У дитячому садку відбудеться «Колискова моєї бабусі». Що ти можеш розповісти одноліткам про життя своєї бабусі? Які колискові пісні тобі співає бабуся?

Результати відповідей та участь в обговоренні ситуації здійснювалися за трибальною шкалою:

3 бали – дитина розповідає про свою бабуся, її захоплення, роботу; пригадує назви та зміст колискових, які співала йому бабуся.

2 бали – розповідає про бабуся, має поверхові знання про її роботу та захоплення.

1 бал – дитина не може розповісти про роботу та захоплення бабусі, не знає колискових пісень.

Ситуація 4.

У дворі дорослі влаштували для дітей дискотеку. Яку б музику для себе ти хотів би попросити поставити? Під яку музику ти хотів би танцювати?

Результати обговорення ситуацій оцінювалися за трибальною шкалою.

Уявні відповіді і отримані результати:

3 бали – попрошу поставити українську мелодію і хотів би танцювати під українську музику, називає назви музичних творів.

2 бали – надає перевагу українській мелодії, не називаючи назви твору.

1 бал – буду танцювати під будь-яку мелодію.

Ситуація 5.

Тобі вдома стало сумно. Яку б музику для себе ти хотів би послухати?

Яка музика тобі піднімає настрій?

Результати обговорення ситуацій оцінювалися за трибальною шкалою.

Уявні відповіді і отримані результати:

3 бали – обирає для слухання українську мелодію чи пісню.

2 бали – серед інших обирає і українські мелодії.

1 бал – будь-яка весела мелодія.

Музична розвага «Осіння зустріч»

КОНСПЕКТ СЮЖЕТНОГО ТВОРЧОГО ЗАНЯТТЯ З ДІТЬМИ СТАРШОЇ ГРУПИ

ТЕМА: МУЗИКА В ГОСТІ ДО НАС ЗАВІТАЛА.

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ: Розширити уявлення дітей про професії митців: композитора і музиканта. Продовжувати вчити дітей емоційно сприймати і відгукуватись на народні та сучасні музичні та поетичні твори, розрізняти їх характер. Закріпити співочі та хореографічні навички дітей. Формувати національно-патріотичні почуття. Розвивати творчість, інтонаційну виразність мовлення, інтерес до музичної діяльності, музичні здібності. Виховувати самостійність, естетичну насолоду від сприйняття народних музичних творів.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Батьки та гості запрошуються до зали, під музику заходять діти.

Музкерівник – Ласкаво прошу вас на зустріч чарівну,

де нас чекають музика і казка.

Побачите там диво-дивину, ходім до неї, діточки, будь ласка.

Сядемо рядком тихенько – заходить музика в наш дім,

Свої чари, свої звуки подарує вам усім.

Вихователь – Ой, який сьогодні день, повний золота й пісень!

Поглянь, вже чарівниця осінь в багрянці, золоті стоїть:

Пожовкле листя і бездонна просинь, і срібне павутиннячко летить.

Дитина 1 – Іскриться сонце, але вже не жарко,

вітерець в русявих кленах шурхотить,

І шелест листя на алеях парку... А листячко кружляє і летить.

Дитина 2 – Дихне вітерець – і листячко зірветься, щоб політати в синяві небес,

А я дивлюся і мені здається, що я іду у казку, в світ чудес...

Пісня «Осінь по землі крокує» (Сл. і муз. М. Кириченко).

Музкерівник – Красуня осінь – справжня чарівниця,
дивується весь світ її красі.
І музика запрошує поринуть
В музичні звуки чарівні.

Музкерівник – Ви заплющте оченята, давайте будем уявляти.
Музику почуєм – віршами її розмалюєм.

*Діти декламують вірші
на фоні української народної мелодії.*

Дитина 3 – В шатах осінніх дерева стоять, золотом їхні прикраси горять,
Листя в осінньому вальсі кружляє, з тихим зітханням під ноги
лягає.

Дитина 4 – Листочки-парашутики, як стомлені пташки,
Летять і опускаються на трави і стежки.
Листочків-парашутиків у лісі не злічить –
То осінь опускається, бо хоче відпочити.

Дитина 5 – В осінньому небі лелеки летіли, мені на прощання махнули
крильми.

Прощайте, лелеки мої білокрилі, знайдіть в чужім краї тепло між
людьми

Дитина 6 – Купчасті хмари – то диво природи. Ти цю картину не забувай,
Може колись у годину негоди рідний свій край і ці хмари згадай.
В дні прохолодні осінні ясні небо, неначебто, зачіску має –
Купчасті хмари – красиві й рясні, кожний їх з нас відразу впізнає.

Дитина 7 – Темная діброва стихла і мовчить, листя пожовтіле на землі лежить.
На вербі – один листочок, до зими – один деньочок.

Музкерівник – Усі захопились звуками гарними, музичними барвами,

Словами, що сплетені ніби в вінок, віршами, що писані для діточок.

Вихователь – А хто ж створив музичні картини?

Цю музику, що зараз лине? (*Композитор*)

А хто виконував її, відтворив хто звуки чарівні? (*Музиканти*)

Музична сюжетна гра «Оркестр».

Музкерівник – А ви б хотіли цю мелодію зіграти?

То ж створимо оркестр, малята?

Яка це мелодія? Які інструменти звучать?

Хто допомагає музикантам злагоджено грати?

Як керує музикантами диригент?

Хто б з вас хотів бути диригентом? А музикантами?

На якому народному інструменті ти б хотів зіграти мелодію?

То ж інструмент собі обирайте,

Та мелодію грати розпочинайте.

Звучить грамзапис, діти грають на народних музичних інструментах, самотійно відтворюють ритмічний малюнок української мелодії.

Диригент виконує свою роль, керуючи діяльністю музикантів.

Музкерівник – Професія, діти, ця трішки казкові,

І гра музикантів – просто чудова.

Та відразу треба сказати,

не кожний з нас музику вміє писати.

Лиш справжні митці, які вміють, малята,

свої почуття нам усім передати. А хто створює музику?

Справді, без музики світ цей збідніє,

Нехай же музика з серденька лине.

Музика в серці, скажу, виникає

І, раптом, лунає, лунає, лунає...

Музкерівник – А як ще можна передати свої почуття, малята?

Так, у пісні, хай вона лине і не змовкає ні хвилини.
То ж фестиваль зараз буде у нас,
Розпочати його прийшов час,
Співочий фестиваль розпочинайте,
Пісню зараз обирайте!

Сюжетна музична гра «Фестиваль пісні».

Вихователь – На зустріч з піснею чекаємо, ну а з ким іще не знаємо.

Початок пісні я зіграю, хто її з вас відгадає?

Той хто перший відгадає, цю нам пісню заспіває!

Музичний керівник грає вступ народної пісні, діти відгадують її.

Діти сольо виконують пісню, приспів співають всі разом.

Музкерівник – На кожному фестивалі заключна пісня звучить,

Яку заспіваєм, самі оберіть.

Пригадайте осінні пісні, які ми співали день при дні.

Діти виконують улюблену народну пісню

Музкерівник – От і закінчився наш фестиваль, та у нас багато справ.

Є у мене дзвоники чудові, і незвичні, і казкові,

Коли вони заграють – на урок малят закликають.

Урок незвичайний у нас,

Тож запрошую у танцювальний клас.

Сюжетна музична гра «Уроки танців».

Музкерівник – Хочу вам фільм показати, тож прошу вас ось тут сідати.

Які таночки знаєте, може пригадаєте?

Молодці, тоді на екран поглядайте та таночок називайте.

Демонстрація відео фрагментів різних видів народного танцю.

Музкерівник – Хто виконує таночки? Як їх виконують?

Ми таночків вивчили багато, то ж прошу вас їх пригадати.

Учителем танців той зараз стане, хто танець на екрані впізнає.

Дитина виконує роль вчителя танців

(показує елементи даного танцю, діти повторюють)

Музкерівник – Танець ви пригадали, та самі ще не танцювали.

Уявіть, що ви на сцені, і вам радісно, приємно,

Коли музика звучить, ви танцюєте в цю ж мить.

Підкаже музика рухи малятам, чи готові ви танцювати?

Та нагадаю всім вам, ваш танець повинен сподобатись нам.

Діти створюють власні хореографічні композиції з вивчених рухів народного танцю (діти танцюють по одному, парами, групами).

Музкерівник – Молодці, гарно ви танцювали, себе в таночку уявляли.

А зараз вам пропоную, малята, танок усім разом
станцювати.

Вбігають діти-листочки.

Листок 1 – Осене-красуне, я – твоя дитинка, осінь золотава, я – твоя частинка.

Листок 2 – З вітерцем у танці буду я кружляти і вже сонну землю буду
зігрівати.

Листок 4 – Покружляєм разом в осінньому колі,

Повстеляємо стежинки і доріжки в полі.

Хоровод осінніх листочків (народна мелодія).

Вихователь – От прийшов вже час, малята, нам у групу повертати.

Муз керівник – Так, прощатись прийшов час, хочу запитати вас.

Що вам сьогодні сподобалось найбільше? Чому?

Діти виходять із зали.